

UNIUNEA EUROPEANĂ

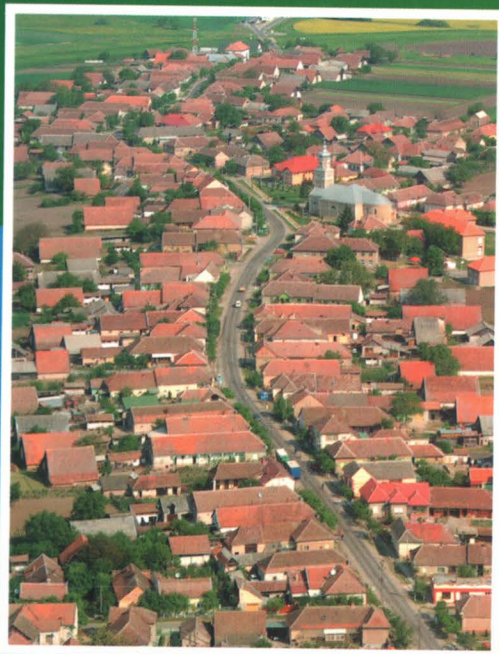

Proiect finanțat prin Phare

MUZEUL JUDEȚEAN SATU MARE
SZATMÁR MEGYEI MŰZEUM
COUNTY MUSEUM OF SATU MARE

GUVERNUL
ROMÂNIEI

Urziceni Csanálos Schöntal

Ghid cultural și istoric

Történelmi és kulturális kalauz
A Cultural and Historical Guide

**Urziceni
Csanálos
Schöntal**

Acest material este publicat în cadrul proiectului „Moștenirea culturală ca factor de legătură transfrontalieră”, derulat de către Muzeul Județean Satu Mare, cu sprijinul financiar al Uniunii Europene prin Programul Phare CBC 2006, Ro 2006/018-446.01.01.02.04

Coordonator: Szócs Péter, manager proiect

© Muzeul Județean Satu Mare

Publicația sau părți ale acesteia pot fi reproduse numai cu permisiunea autorilor.

Publicat la Satu Mare, august 2009

Editor: Muzeul Județean Satu Mare

Adresa: Satu Mare, B-dul Vasile Lucaciu 21, Telefon: 00-40-261-737-526, Fax: 00-40-261-768-761,

E-mail: muzeusm@gmail.com, Web: www.muzeusm.ro

„Conținutul acestui material nu reprezintă în mod necesar poziția oficială a Uniunii Europene.”

Linkuri mai importante despre Uniunea Europeană
Comisia Europeană
<http://ec.europa.eu>
Comisia Europeană – Directoratul General pentru
Extindere – Programul PHARE
http://ec.europa.eu/enlargement/financial_assistance/phare/index_en.htm
Comisia Europeană – Directoratul General pentru
Politica Regională
http://ec.europa.eu/regional_policy
Comisia Europeană – Directoratul General pentru
Afaceri economice și financiare:
http://ec.europa.eu/comm/economy_finance
Consiliul Uniunii Europene
<http://www.consilium.europa.eu>
Parlamentul European
<http://www.europarl.europa.eu>
Curtea Europeană de Justiție
<http://curia.europa.eu>
Curtea Europeană de Conturi
<http://eca.europa.eu>
Comitetul Economic și Social
<http://eesc.europa.eu>
Comitetul Regiunilor
<http://cor.europa.eu>
Banca Centrală Europeană
<http://www.ecb.int>
Banca Europeană de Investiții
<http://eib.eu.int>
Reprezentanța Comisiei Europene în România
http://ec.europa.eu/romania/index_ro.htm
Misiunea Permanentă a României pe lângă Uniunea
Europeană
<http://ue.mae.ro>
Centrul Român de Informare de la Bruxelles
<http://www.roinfocentre.be>
Uniunea Europeană în lume:
<http://ec.europa.eu/comm/world>

Coordonator: Szócs Péter Levente

Autori text: Gindele Robert, Iegar Diana, Marta Liviu, Sárándi Tamás, Szilágyi Levente

Traducere text: Kocsis Ágnes, Adriana Costin

Fotografii: autori

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Urziceni : ghid cultural și istoric = Csanálos : történelmi és kulturális kalauz = Bervení : a cultural and historical guide / Szócs Péter Levente (coord.), Robert Gindele, Diana Iegar, ... - Satu Mare : Editura Muzeului Sătmărean, 2009

Bibliogr.

ISBN 978-973-1843-25-4

I. Szócs Péter Levente (coord.)

II. Gindele, Robert

III. Iegar, Diana

908(498 Urziceni)

Urziceni. Ghid cultural și istoric

Comuna este situată în Câmpia Careiului, în imediata apropiere a graniței cu Ungaria. Distanța față de cel mai apropiat oraș, Carei, este de 7 km, iar reședința județului se află la 43 de km. Lângă localitate funcționează, începând din 2003, punctul de trecere rutieră a frontierei româno-maghiare dintre Urziceni și Vállaj. Două localități formează această unitate administrativă: Urziceni și Urziceni-Pădure. Populația de 1509 locuitori s-a declarat în proporție de 68,05% maghiară, germani 22,46%, iar români 9,34%.

Csanáros. Történelmi és kulturális kalauz

A község a nagykarolyi síkságon a román–magyar határ közvetlen közelében fekszik. A legközelebbi várostól, Nagykarolytól 7 km-re, míg a megyeszékhelytől 43 km-re található. A településen 2003-tól országúti határátkelő működik a magyarországi Vállaj felé. A közigazgatási egységet két település alkotja: Csanáros és Csanáloserdő. Az 1509 fős lakosságából 68,05% magyar, 22,46% német és 9,34% román nemzetiségű.

Urziceni. Cultural and historical guide

The settlement, situated in the Carei Plain, is on the border with Hungary. The nearest town, Carei, is 7 km far, while the county see is at 43 km. Since 2003, in Urziceni functions the Romanian-Hungarian border-crossing point toward Vállaj. Two administrative unit is formed by two settlements: Urziceni and Urziceni-Pădure. Out of 1509 inhabitants 68,05% were Hungarian, 22,46% German and 9,34% Romanian.

Hotarele Urziceniului au fost intens locuite de-a lungul istoriei, la fel ca și teritoriul celorlalte localități aflate pe malurile mlaștinii Ecedea. Terenurile de la marginea mlaștinii și din văile ce se varsă în ea, *Valea Neagră (Pârâul Mogyorós)* și *Pârâul Fabricii de Hârtie*, au fost preferate pentru agricultură, din cauza umidității solului și a conținutului nisipos, ce îl făcea ușor de lucrat cu instrumente primitive. Zonele umede din văi sau dintre dunele de nisip erau deosebit de bune și pentru creșterea animalelor. Informațiile arheologice și datele istorice mai recente documentează importanța acestei activități pentru comunitățile umane care au viețuit aici de-a lungul timpului. Resursele de trestie și pădurile prezente în zonă au oferit materie primă la îndemână pentru construcția locuințelor și a anexelor gospodărești.

Cele mai vechi urme de locuire descoperite pe teritoriul comunei datează din epoca neolitică timpurie. O comunitate aparținând culturii Criș s-a stabilit pe insula înconjurată de terenuri mlaștinoase din zona *Râtul Vada*. Locuirea crește în intensitate în perioada neolitică dezvoltată, perioadă pentru care pe teritoriul comunei au fost descoperite urmele a trei așezări în punctele *Crucea Vada*, *La Pășune (Disznó legelő)* și *Vamă*. Din ele provin topoare de piatră și ceramică pictată cu bi-

Csanáros határa az idők folyamán sűrűn lakott vidék volt, akárcsak az Ecsedi-láp környékének többi települése. A mocsár peremén, valamint a *Mogyorós*-, illetve a *Papírgyári patakok* völgyének nedves, homokos talaja kezdetleges eszközökkel is jól művelhető mezőgazdasági terület volt. A homokdombok között elterülő nedves völgyek ideális körülményeket biztosítottak az állattartásra. A régészeti leletek és a történelmi adatok bizonyítják e tevékenységek fontosságát az itt élt közösségek életében. Ezen kívül a nád és a környékbeli erdők biztosították az alapanyagot a házak illetve a gazdasági melléképületek számára.

A legrégebbi adat a település területének lakottságára a kora újkőkorszakból származik. A Körös kultúra népessége telepedett le a *Vada Rét* környéki mocsarak egy szigetére. Az itt letelepedett népesség az újkőkör későbbi szakaszában megnövekedett, a község területén három település nyomát is beazonosították a *Vada-kereszt*, a *Disznó legelő* és a *Határátkelő* lelőhelyeken. Ezekről a településekről származnak azok a kőbalták és bitumenel festett kerámiatöredékek (valószínű Berettyó völgyi import), amelyek a régészek által „Piskolt csoportnak” nevezett civilizáció jellegzetességeit mutatják.

Csanáros környékét intenzíven lakták a fémkorszakok idején is. A rézkor folyamán a Tisza alföldjén

The territory of Urziceni was intensely inhabited along history, like the other localities on the margins of the Ecedea Swamp. The lands near the Swamp and the valleys that are flowing into it – *Valea Neagră* and the *Fabrica de Hârtie Brooks* – were favorable for the agriculture practiced with primitive tools, due to its soil moisture and its sandy composition. The wetlands in the valleys among the sand dunes, were suitable for husbandry. Recent archaeological information and historical data attest the importance of this activity for human communities that have lived here during history. Moreover, reed and the nearby forests provided raw material for the construction of the houses and household annexes.

The oldest traces of habitation on the territory of Urziceni date from the Early Neolithic Age. A community of the Criș culture established its settlement on the island of the swamp at *Râtul Vada*. Habitation of the area increased during the Late Neolithic, on the territory of the locality three settlements were found dating from this period, at the sites *Crucea Vada*, *La Pășune* and *Vama*. Stone axes and pottery painted with bitumen (probably brought from the Valley of Barcău), were discovered at these sites, specific of the “Pișcolt group” civilization.

Descoperiri neolitice de la Urziceni
Neolitikus leletek Csanálosról
Neolithic finds from Urziceni

tum (adus probabil din valea Barcăului), specifică civilizației pe care arheologii o numesc „grupul Pișcolt”.

Teritoriul localității Urziceni rămâne intens locuit și pe parcursul epocilor metalelor. Sunt bine reprezentate civilizațiile care au viețuit în Câmpia Tisei de-a lungul epocii cuprului: cultura Tiszapolgár (așezările din punctele *La Fântână* și *Grădina Grănicerilor*), cultura Bodrogkeresztúr (cimitirul din Vamă, cu 40 de morminte cercetate) și cultura Baden (așezare pe insula *Râtul Vada*). În punctele *Nisipăria Veche*, pe drumul Căminului la situl *Körös-domb* și pe o ridicătură din valea *Pârâului Fabricii de Hârtie* au fost descoperite urmele unor așezări din epoca timpurie a bronzului, atribuite civilizației „grupul cultural Sanislău”. Între acestea iese în evidență așezarea de la *Körös-domb*, unde, printre numeroasele fragmente ceramice și bucăți de lut ars ce provin de la locuințe incendiate a fost găsit un frumos topor de piatră (donate ulterior școlii din localitate). Cercetările arheologice arată că civilizațiile din aceste perioade aveau o economie axată pe creșterea animalelor. În cadrul comunităților sunt vizibile deja puternice stratificări sociale. Unii dintre bărbații înhumați în necropola din Vamă au, pe lângă vasele de ofrandă, și câte un topor de piatră, fapt prin care se dorește probabil sublinierea apartenenței lor la casta războinicilor. Iese în evidență mormântul bogat al unuia dintre aceștia, care, alături de alte obiecte, avea depusă o tolă din

élt civilizációk nyomai itt is jól megfigyelhetők. Így például a Tiszapolgár kultúra településeit a Vadához közeli *Határkútnál* és a *határőr laktanya* kertjében találtak meg. A javar ézkori Bodrogkeresztúri műveltség egy temetőjét a *határátkelő* közelében tárták fel (eddig mintegy 40 sírt), míg a korszak végét a *Mogyorós patak* partján fekvő Baden kultúra telepe jelzi. A kora bronzkorból származik a már eltűnt, régi homokbánya területén talált ép edény és kerámiatöredékek, a kálmándi határ felől az ún. *Körös dombon* gyűjtött leletek, valamint a *Papírgyár patak* partján feltárt telep. E lelőhelyeket az anyagi kultúra jellegzetességei alapján a „Szaniszló csoportnak” nevezett műveltségbe sorolják. Kiemelkedő a *Körös dombon* feltárt leletanyag, ahol a nagyszámú kerámiatöredék és átégett agyag tapasztásdarabok mellett, egy szép kőbaltát is találtak (ezt később a helyi iskolának adományozták). A régészeti kutatások alapján megállapítható, hogy e korszakban a fő gazdasági tevékenység az állattartás és jelentős társadalmi különbségek alakultak ki. A Vám területén feltárt temetőben a csontvázas sírok többségében alig egy-két edény kíséri az elhunytat, de néhány temetkezés melléklete igen gazdag: kő- és rézbaltákat találunk vagy – a női sírokban – gyöngykaláriszal és más ékszereket. Különösen érdekes két sír, egy férfi és egy nő, akik valószínűleg családi kapcsolatban lehettek. A sírokban több edény mellett tegezként használt őstulok

The territory of Urziceni remains intensely inhabited during the ages of metals. The civilizations that have lived in the Tisa Plain during the Copper Age are well represented in the area: the settlements of Tiszapolgár culture are found at the sites *La Fântână* and *Grădina Grănicerilor*, the cemetery of *Vama* belongs to the Bodrogheresztúr culture, while the settlement on the *Râtul Vada* island to the Baden culture. Traces of several settlements were found on the sites *Nisipăria Veche*, *Drumul Căminului*, *Körös-domb* and on a small hill of the *Pârâul Fabricii de Hârtie Valey*, dating from the Early Bronze Age, known as the “Sanislău group”. The discoveries at *Körös-domb* are special: a beautiful stone ax (in the collection of the school of Urziceni) was found among many ceramic fragments and pieces of fired clay coming from burnt houses. Archaeological researches show that the civilizations of these periods had an economy, based on husbandry. A strong social stratification can be detected within the communities. Some of the buried men in the necropolis of *Vama* have a stone ax besides offering vessels, which probably wishes to emphasize their affiliation to the warrior’s caste. The richest burial had among other objects a bag made of aurochs-horn containing stone arrow-points. A woman’s tomb, buried nearby, was also very rich, it contained offering vessels, strings of shell beads, and two gold plates that decorated the covering of the head.

Obiecte de aur descoperite la Urziceni-Vamă
Arany tárgyak Csanálos-Vám lelőhelyről
Golden objects discovered at the Urziceni-Vamă site

corn de bour cu vârfuri de săgeți confecționate din pia-tră. Deosebit de bogat era și mormântul unei femei în-gropate în apropiere. Spre deosebire de alte femei, care aveau ca inventar vase de ofrandă și șiraguri de mărgele din scoici, aceasta mai beneficia și de două plăci de aur ce îi împodobeau acoperământul capului.

Pe locul actualei localități Urziceni, acoperite de de-punerile medievale, se află urmele unei mari așezări din epoca mijlocie a bronzului (cultura Otomani). Urmele acesteia au fost observate în șanțurile conductei de apă de pe Strada Principală. De această locuire țin șase vase descoperite în grădina casei cu numărul 416 (descope-rite de János Schieli). După încetarea acestei așezări, o nouă așezare se naște (sau se mută?) în zona *Togului Károlyi*. Cele două așezări atestă locuirea teritoriului comunei în perioada 1800 – 1300 î. Hr., o epocă caracterizată de mare stabilitate, când în întreaga Câmpie a Tisei au înflorit civilizațiile „tellurilor” (mobile formate de succesivele dărâmări și reconstrucții ale locuințelor, ca urmare a unei locuiri intense și de lungă durată pe un loc restrâns).

Din intervalul de timp cuprins între 1300 – 1100 î. Hr. (epoca târzie a bronzului) pe teritoriul comunei sunt cunoscute două așezări, situate la sud și est de lo-calitate (punctele *Drumul Căminului* și *Valea Fabricii de Hârtie*). Cele două așezări aparțin culturii Hajdúba-gos–Cehăluț, în vremea căreia în zona dintre Crasna și

szarv került elő, benne számos obszidián nyílhegygel, valamint egy aranylemezzel díszített fejkendő is.

Csanáros település mai területén, a középkori rétegek alatt egy nagy középső bronzkori telep húzódik, amely az Ottományi kultúrához kötődik. A telep nyomait a Fő utcán ásott csatorna árkában figyelték meg. A 416. sz. ház kertjében Schieli János hat edényt talált, ame-lyek ugyanerről a telepről származnak. A telep elhagyá-sa után egy újabb lelőhely a *Károlyi tagban* figyelhető meg. Ez a két telep a Kr. e. 1800–1300 körüli időszakból származik. E periódusban az emberi települések nagy-fokú stabilitása figyelhető meg és ekkor virágzott a Ti-sza vidékén a „tell” telepek civilizációja.

A Kr. e. 1300 és 1100 közötti rövid időszakban a Piskolt–Magyarcsaholy/Hajdúbagos csoport népessége ũlte meg a vidéket. Telepeiket a Kálmánd felé vezető út mellett, valamint a *Papírgyár árok* mentén találjuk meg. E közösségek gazdagságát mutatja a számos földbe rej-tett bronzeszköz, köztük fegyverek és díszek. A késő bronzkor végéről, az ún. Gáva kultúra időszakából több kerámia lelet ismert a *Vada-kereszt* közeléből, valamint a határátkelő területéről. E kultúra legfőbb jellemzői a kiemelkedő magaslatokon, valamint a Tisza-vidék ár-vízmentes szigetein emelt látványos erődítmények.

A későbbi időszakból (Kr. e. 800–300) a falu terü-letéről nem ismerünk leleteket. A vidék csak később, a Kr. e. 3.–2. században válik ismét intenzíven lakot-

On the present site of Urziceni, under thick medieval deposits, traces of a large settlement of the Middle Bronze Age (Otomani culture) are preserved. The discoveries were found along the ditches of the water pipe on the Main Street. Six vessels found in the garden of the house No. 416 (by János Schiel) is linked to this habitation. After this settlement ceased its existence, a new settlement was born (or moved?) in the Togul Károlyi site. The two settlements attest that the territory of Urziceni was inhabited from 1800 to 1300 B.C. This was a period of stability, when the civilizations of the “tells” flourished in the Tisa Plain.

To the south and east of Urziceni, two settlements were discovered (at the sites *Drumul Căminului* and *Valea Fabricii de Hârtie*) dating from 1300 to 1100 BC (the Late Bronze Age). The two settlements belong to the Hajdúbajos/Cehăluț culture. A great number of bronze weapons, tools and ornaments were buried in the ground, in this period. After these settlements ceased to exist, traces of another settlement have been identified at the site *Crucea Vada*, while another has been investigated during the archaeological rescue excavations at the border-crossing point, Vamă. These two settlements belong to the Gáva culture, a civilization which is remarkable for the spectacular fortifications built on heights or the islands of the swamps of the Tisa Plain.

Săpătură arheologică la Urziceni-Vamă
Régészeti ásatás Csanáros-Vám lelőhelyen
Archaeological excavation at the Urziceni-Vamă site

Fusaiole – Orsógombok – Spindle-weight

Barcău au fost îngropate în pământ un mare număr de arme, unelte și podoabe. După încetarea acestor așezări, în zona *Crucii Vada* au fost identificate urmele unei așezări, în timp ce o alta a fost cercetată arheologic prin săpăturile de salvare întreprinse cu ocazia amenajării Vămii. Cele două așezări aparțin civilizației cunoscute sub numele de cultura Gáva, ce se remarcă prin fortificațiile spectaculoase pe care le-a ridicat în locuri apărute natural, pe crestele unor înălțimi din Carpați sau pe insulele unor mlaștini din Câmpia Tisei.

Un lung interval de timp, cuprins între 800 – 300 î. Hr., nu este documentată locuirea pe terenurile comunei. Urmele de locuire sunt vizibile odată cu ocuparea Câmpiei Tisei și a Transilvaniei de către triburile celtice venite dinspre vest. Ceramica descoperită atestă că în vremea celților pe teritoriul comunei au funcționat două cătune sau grupuri de ferme (la *Pârâul Fabricii de Hârtie* și *La Pășune-Disznó legelő*).

Cu ocazia modernizării punctului de trecere a frontierei româno-ungare, în punctul *Urziceni Vamă* au fost cercetate arheologic mai multe suprafețe. Din perioada epocii romane sau a primei epoci a migrațiilor a fost descoperită o locuință rectangulară, parțial distrusă, adâncită la 83 cm față de suprafața solului, având câte trei gropi de stâlpi pe laturile scurte. Dimensiunile locuinței sunt de 360 x 334 cm. În locuință au fost descoperite fragmente ceramice modelate la roată, de

tá. Ekkor a kelták telepedtek le itt. Csanálos határában településnyomaik a *Papírgyár árok* mentén, valamint a Mogyorós völgyének egyik kiemelkedő szigetén található meg.

A magyar-román határon, a csanálosi határátkelő területén, a leletmentő ásatások alkalmával nagy területen tártak fel római- és népvándorlás kori leleteket. Egy négyszög alapterületű (3,60 x 3,34 m), részben már megbolygatott lakásban a tetőt tartó cölöplyukak gödreit tártak fel a jelenlegi talajszinttől 83 cm mélyen. A gödörlakás betöltéséből fazekaskorongon készült sötét színű, érdes felületű kerámiatöredékek, egy csüngőként használt vaddisznóagyar és egy duplasoros fésű került elő. Az állatagyardból (vaddisznó és medve) készült csüngők, gyakoriak a barbár népeknél és valószínű amulett szerepét töltötték be. A duplasoros fésű a 4–6. századra keltezi a veremlakást. A hasonló fésűk egyaránt használatban voltak mind a római tartományokban, mind a barbár népek körében (hajfésülésre és a tetvek eltávolítására használták őket). Igen érdekes a lakás közelében feltárt négyszögű, észak-déli tájolású gödör, amelyet agyaggal tapasztottak ki (ez később erősen átégett). A gödör betöltése sötét színű volt, szinte fekete a sok széndarabtól és átégett agyagot tartalmazott. Hasonló gödrök szép számmal ismeretesek a Felső-Tisza vidékéről, főleg a szabad dákok és a germán eredetű népek által lakott területekről. A

The inhabitation on the territory of Urziceni can not be attested with archaeological records for a period of time between 800 and 300 BC. Traces of human habitation can be detected starting with the settlement of Celtic tribes on the Tisa Plain and Transylvania, coming from the west. The pottery found here attests that the Celts established two hamlets or farms on the territory of Urziceni (near *Fabrica de Hârtie Brook* and at the *La Pășune* site).

At the construction of Romanian-Hungarian border-crossing point, at *Urziceni-Vamă*, a settlement of Roman Age or Early Migration Period was discovered through archaeological excavation. Within a rather large area a rectangular dwelling was discovered, which was partially destroyed. It was a semi-subterranean dwelling, going down 83 cm from the ground surface, and it had three pillar pits on the short sides, for holding the roof. The dimensions of the house were 360 x 334 cm. The fill of the house contained grey colored ceramic fragments made at the fast wheel, with rough surface, together with a boar tooth used as a pendant, and a bone comb with bilateral teeth. The pendants made of wild animal teeth (bears, wild boars) used to have the role of a talisman for the barbarian peoples. It was believed, that the pendants symbolized the power of the animal and the person wearing it would assimilate some of the animal's powers. The bone comb with

Oase și fragmente de ceramică din situl Rătul Vada
Csont- és kerámiatöredékek a Vada Rét lelőhelyen
Bone and ceramic fragments at the Rătul Vada site

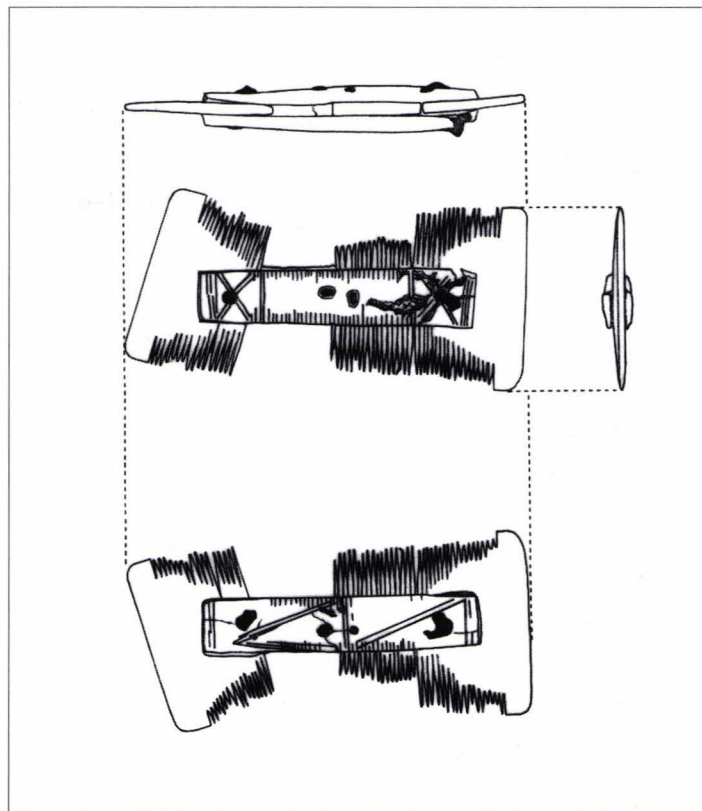
culoare cenușie, zgrunțuroase, un colț de mistreț folosit ca pandantiv și un pieptene de os cu dinți bilaterali. Pandantivele din colți de animale sălbatice (urși, mistreți) aveau, pentru popoarele barbare, rol de amuletă. Ele simbolizau puterea animalului și purtătorul lor credea că își însușește o parte din aceste calități. Pieptenele de os cu dinți bilaterali datează locuința în intervalul secolelor IV-VI d. Hr. Acești piepteni erau folosiți atât în provinciile romane, cât și în mediul poarelor germanice. O descoperire interesantă este reprezentată de o groapă rectangulară cu pereți arși, identificată în apropierea locuinței, orientată pe axa nord-sud, cu lipitură arsă pe pereți având o grosime de 2 cm. Umplutura este negricioasă cu mult lemn carbonizat și pământ ars. Asemenea gropi au fost descoperite în tot arealul locuit de daci liberi și popoare germanice în bazinul Tisei Superioare. Pe baza analogiilor din Europa Centrală putem să presupunem că ele au originea în mediul germanic. În stadiul actual al cercetărilor, funcționalitatea acestor gropi nu este foarte clar stabilită. S-a presupus o legătură cu procesarea fierului de baltă sau cu alte activități meșteșugărești. Având în vedere regularitatea orientării pe axa nord-sud, putem să presupunem un rol cultic, dar datorită numărului mare al descoperirilor, funcția se leagă probabil de activități cotidiene. Așezarea din epoca romană sau prima epocă a migrațiilor de la *Urziceni Vamă* are un caracter de gospodărie

közép-európai analógiák alapján az ilyen objektumok leginkább germán jellegűek. A kutatások jelenlegi állása szerint az ilyen gödrök rendeltetése nem állapítható meg pontosan. Feltételezhető, hogy a gyepvas feldolgozásához vagy esetleg más kézműves tevékenységhez köthető, de a szabályos É-D tájolás miatt felvetődik, hogy nincs-e kultikus jellege. Nagy számuk miatt, minden esetre meglehetősen mindennapinak számítottak. A *határátkelőn* feltárt település egy elzárt kisebb gazdaság lehetett, az ilyenek rendszerint a partokok partján helyezkedtek el és kisebb nagyobb távol-ságra követték egymást.

A közeli *határórlaktanya* területén, építkezések során egy csontvázas sír került elő. 1998-ban egy kisebb ellenőrző ásatásra került sor, de újabb sírok nem kerültek elő. Valószínűleg egy kisebb temető vagy csak egy elszigetelt sír lehetett itt. Az előkerült temetkezés mellékleteiből egy korongon készült tálacskát sikerült megmenteni, amely erősen vörös színével tűnik ki. Az edény formája tipikus római eredetű kerámiára utal, ilyen a barbár népeknél nem fordul elő gyakran. Ennek ellenére a sír etnikai meghatározása problematikus. A csontvázas temetkezés vidékünkön főleg a szarmatákra jellemző, de a késő római korban már más barbár népek is rátértek erre a temetkezési rítusra (korábban a hamvasztásos rítust használták). Az aprólékosabb megfigyelések hiányában, mint pl. a csontváz tájolá-

bilateral teeth dates the dwelling in the 4th to 6th centuries AD. These combs were used both in the Roman provinces and by the Germanic peoples. An interesting feature was discovered next to the dwelling. It is a rectangular pit with burnt walls, oriented north to south, with fired clay of 2 cm thick on the walls. The fill is dark colored containing burnt wood and fired earth. These type of holes were discovered throughout the the Upper Tisa Basin, the area inhabited by the free Dacians and by the Germanic tribes. Based on Central European analogies, it can be assumed that they have roots in the Germanic culture. It can not be established the functionality of these pits, at this stage of the research, but it was supposed a connection with iron processing or other handicraft activities. Given the regularity of the north to south orientation, a cultic role can be supposed, too. Due to the great number of discoveries of this type, however, it is related probably to everyday activities. This Roman Age or Early Migration Period settlement discovered at *Urziceni Vamă*, was a rather small, isolated one. It comprised several households located to some distance from each other, and together with other similar hamlets, it formed a row of settlements on the terraces of brooks.

During the construction works, an inhumation grave was found near the crossing-point of the border, in the *garden of the frontier-guards barracks*. A small survey

Pieptene de os din epoca migrațiilor de la Urziceni-Vamă
Népvándorlás kori csontfésű Csanáros-Vám lelőhelyről
Bone comb of the Migration Period from Urziceni-Vamă site

izolată. Acest tip de habitat este format din mai multe gospodării distanțate care formează un „șir de locuire” pe terasele unor pârâuri.

Cu ocazia unor lucrări edilitare, aproape de punctul de trecere a frontierei, în *grădina pichetului de grăniceri* a fost descoperit un mormânt de inhumăție. În anul 1998, a fost executat un sondaj de mici dimensiuni, dar nu s-a mai identificat nici un mormânt din epoca romană. Acest fapt demonstrează că în zonă a existat, foarte probabil, un singur mormânt sau un cimitir mai mic. Din inventarul mormântului s-a păstrat o strachină modelată la roată, de culoare cărămizie. Vasul imită o formă romană, nefiind caracteristic popoarelor barbare. Atribuirea etnică a mormântului este dificilă. Ritul inhumăției în această zonă era caracteristic sarmaților, însă în epoca romană târzie și popoarele germanice au trecut la acest obicei de înmormântare. În lipsa unor detalii privind orientarea scheletului, este greu de precizat dacă este un mormânt germanic din epoca romană târzie sau unul sarmatic. Alte așezări din epoca romană au fost cercetate prin periegeze lângă drumul spre Urziceni-Pădure, în zona podului care traversează canalul Pârâul Negru și pe malul stâng al Pârâului *Fabricii de Hârtie (Papírgyár pataka)*, spre șoseaua Carei-Urziceni. Monedele emise de împărații Traian între 103–111 d. Hr. și Antoninus Pius descoperite pe teritoriul localității indică o locuire însemnată a zonei în epoca romană.

sának ismerete, nehéz eldönteni, hogy az elhantolt a római kori germánokhoz vagy esetleg a késő szarmatákhoz tartozik. Más római kori települések nyomait a terepbejárások során sikerült azonosítani, így például a Csanáloserdő felé vezető út mentén és a *Papírgyár árok* partján. Néhány korabeli éremlelet is ismeretes a falu határából: ilyen Traianus császár ezüstdenárja (103–111) vagy az Antonius Pius császár idejében vert érem.

A népvándorlás kor késői szakaszához köthető a *Vada-réten*, a szántásban véletlenül előkerült szédült csontvázas sír. A koponya két oldalán megfigyelhető zöld foltok fülbevalóra vagy hajkarikára utalnak, így a sír a 8–9. századra keltezhető. A falu határának ezen a részén volt a középkori *Vada* település, amely a 17. században néptelenedett el. A szomszédos Csanáloserdő területéről előkerült kerámiatöredékek arra utalnak, hogy a falu jelenlegi temetője közelében egy kisebb Árpád-kori település lehetett.

was carried out in 1998, but no grave dating from the Roman Age was identified here. This shows that probably a single grave was here, or a small cemetery. A brick-like colored bowl made with the wheel was preserved from the inventory of the grave. The shape of the vessel indicates Roman origin, rarely found at barbarian peoples. Tough, the ethnic assignment of the vessel is rather difficult. The rite of the inhumation is typical for the Sarmatic population, but in the Late Roman Age, Germanic people have taken over this funeral rite, too. Lacking the details on skeleton orientation, it is difficult to say if it is a Germanic or a Sarmatic grave dating from the Roman Age. Other settlements of the Roman Age have been identified through surface surveys near the road to Urziceni-Pădure, in the area of the bridge, crossing the *Pârâul Negru* channel and on the left bank of the *Fabrica de Hârtie Brook*, towards the Carei-Urziceni road. Coins issued by Emperors Traian (between 103 and 111) and Antoninus Pius were found on the territory of Urziceni, indicating a significant habitation of the area during the Roman Age.

An inhumation grave was found between Urziceni and Foieni, on a hill surrounded by the swamp, at the site *Râtul Vada*. Green spots were identified near the skull, indicating the existence of temple rings made of bronze or silver, dating the burial in the 8th and 9th centuries. Traces of the medieval village *Vada* were identified in

Ceramică medievală descoperită la Urziceni
Középkori cseréptöredékek Csanálosról
Medieval pottery discovered at Urziceni

Între Urziceni și Foieni, pe un grind înconjurat de mlaștină, denumit *Vada rét*, a fost descoperit un mormânt de inhumație. Lângă craniu au fost observate pete verzi, care indicau existența unor inele de tâmplă din bronz sau argint, datând mormântul în secolele VIII–IX. În această zonă au fost identificate și urmele satului medieval *Vada*, care a dispărut pe parcursul secolului al XVII-lea. Pe raza localității Urziceni-Pădure, lângă cimitir, au fost semnalate fragmente ceramice care atestă existența unei așezări de mici dimensiuni din epoca medievală timpurie.

DATE ISTORICE

În evul mediu, în apropierea actualului Urziceni exista un alt sat, numit *Vada*, a cărui existență este atestată în izvoarele scrise încă din anul 1221. Unul dintre cazurile aduse în acel an în fața Conventului de la Oradea pentru a fi supuse Judecății lui Dumnezeu era cel al unei familii din *Vada*, acuzată că și-a însușit pe nedrept un pământ ce aparținea oamenilor cetății Satu Mare. Puși în fața provocării de a purta fierul roșu pentru a dovedi veridicitatea învinuirii, acuzatorii au dat înapoi, preferând să recunoască că aceasta fusese nedreaptă. Din documente ulterioare aflăm că familia acuzată era chiar neamul Kaplony, și anume văduva și fiii comitelui

TÖRTÉNELMI ADATOK

Csanáros közelében egy másik település is létezett a középkorban. Nevét – *Vada* – az írott források már 1221-ben említik. Ebben az évben állítja ugyanis isteni ítélet elé a nagyváradi konvent egy *Vadán* lakó család tagjait, akiket azzal vádoltak, hogy elbitorolták a szatmári vár népének vadai földjét. Mivel a vádlók nem vállalták a tüzesvas próbát, a vádlottakat felmentették. A későbbi forrásokból kikövetkeztethető, hogy a megvádoltak a Kaplony nemzetség tagjai voltak, mégpedig András fiai és özvegye, akik már akkor is a település nagy részét bírták. Utódaik Csanáros és Vada kizárólagos uraivá váltak a középkor folyamán.

Vada falu szomszédságában először 1325-ben említenek egy *Chalanus* nevű határrészt. Mint település minden kétséget kizáróan csak 1431-től bukkan fel *Chanalas* néven. Sokáig úgy gondolták, hogy a 14. század második felében a forrásokban előforduló *Chalanuswada* szintén Csanárosra vonatkozik, de inkább ezek az adatok *Vada* falu egy részét – mégpedig a település Csanáros felőli végét – jelölték.

A két falu között a földrajzi közelségen túl, a legszorosabb kapcsolatot az azonos birtokos család jelentette: a Kaplony nemzetség. A régi nemzetség már a korai időszakban ágakra szakadt, tagjainak egy része a Kraszna és a Szamos közt telepedett le. Első ismert bir-

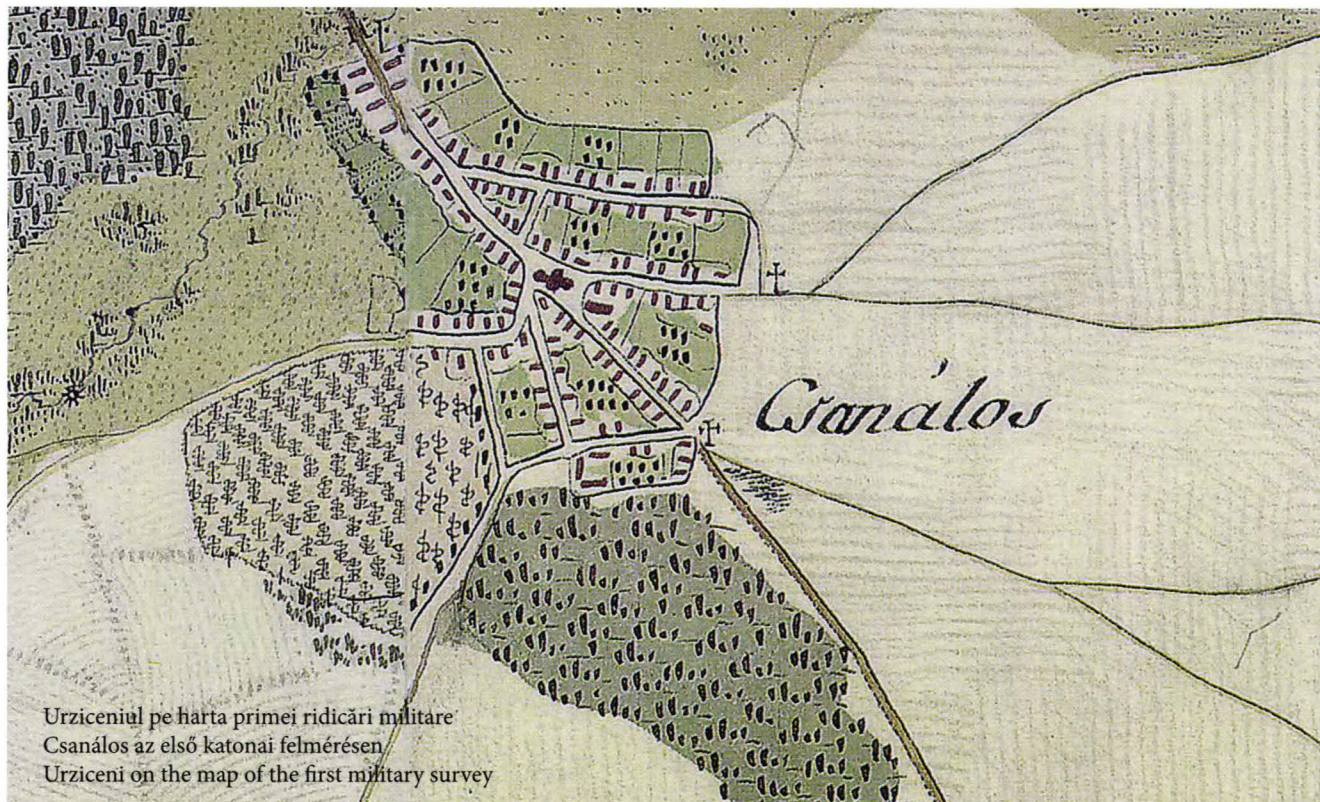

Urziceni – Vedere aeriană
Csanálos – Légifotó
Urziceni – Aerial view

this area, a settlement which disappeared during the 17th century. Ceramic fragments were found in Urziceni-Pădure, near the cemetery, attesting the existence of a small settlement dating from the Early Medieval Age.

HISTORICAL DATA

During the Middle Ages, on the present territory of Urziceni, two settlements existed. Next to Urziceni, the village *Vada* was attested in written sources since

Andrei, care dețineau deja o parte consistentă a moșiei și ale căror familii descendente vor constitui proprietarii statornici ai satelor *Vada* și *Urziceni* pe tot parcursul evului mediu.

În anul 1325, lângă satul *Vada* este menționat pentru prima dată un loc numit *Chalanus*, care reprezenta pe atunci doar un nume de hotar. Existența certă a satului *Urziceni* este atestată însă în documente abia începând cu anul 1431, în forma *Chanalas*. Pentru mult

toikaik a 13. században Nagykároly és *Vada*, valamint a nevükről elnevezett településen alapított Kaplony-monostor. A nemzetségből leszármazott családok birtokaik nevét vették fel: Károlyi, Vetési, Csomaközi, Bagoši és Vadai.

Vada, egészen 17. század során bekövetkezett elnéptelenedéséig, nagyobb jelentőséggel bírt Csanálosnál. „Zonga” Péter (a Vetési család őse) idejében a falu a birtokos rezidenciája volt. A pápai tizedjegyzékben (1332–

1221. One family was charged in this year that they took over the land that belonged to the people of the Satu Mare castle. The case was brought before the Convent of Oradea for the Judgment of God, but the accusers did not submitted themselves to the red iron prove, therefore, the accusation was declined. Further documents revealed that the accused family belonged to the Kaplony kindred, being the widow and children of *comes Andreas*, who already owned a large part of Vada. The descendants of the family became the exclusive owners of *Vada* and *Urziceni* throughout the Middle Ages.

In the 1325, *Urziceni* was first mentioned as *Chalanus*, as an uninhabited territory of the village of *Vada*. *Urziceni* was attested as a village in documents only since 1431, as *Chanalas*. For a long time it was considered that the name *Chalanuswada*, mentioned in the documents during the second part of the 14th century, refers to the village of *Urziceni*, that would have also taken over the name of the older settlement. Lately, however, it became clear that the name refers to a part of the village *Vada*, which was located towards *Urziceni*.

Beside the geographical proximity, the strongest connection between the two settlements was the identity of the owners: the nobles of the Kaplony kindred. This ancient kindred was divided into branches rather early, and some members established their residency in the region between *Crasna* and *Someș* rivers. The

Biserica romano-catolică din Urziceni
A csanálosi római katolikus templom
The roman-catholic church of Urziceni

timp s-a considerat că denumirea *Chalanuswada*, întâlnită în documente în cea de a doua parte a secolului al XIV-lea, se referă tot la satul Urziceni, care preluase și numele așezării mai vechi. În ultimul timp, însă, devine din ce în ce mai clar că denumirea compusă se referă la o parte a satului *Vada*, și anume cea situată înspre Urziceni.

Legătura cea mai puternică dintre cele două sate, în afara apropierii geografice, o constituie identitatea proprietarilor, nobilii din neamul Kaplony. Neamul de origine veche s-a împărțit în mai multe ramuri încă de timpuriu. O parte a membrilor neamului își vor stabili rezidența în regiunea dintre Crasna și Someș, primele lor posesiuni cunoscute, la începutul secolului al XIII-lea, fiind Careiul și *Vada*. Cea mai importantă realizare timpurie a neamului este mănăstirea din satul care le-a luat numele, Căpleni. Familiile descendente au preluat numele posesiunilor lor principale: Károlyi (de Carei), Vetési (de Vetiș), Csomaközi (de Ciumești), Bagosi (de Boghiș) și Vadai (de Vada).

Pe parcursul existenței satului *Vada*, adică până la jumătatea secolului al XVII-lea, acesta a fost mereu o așezare de o importanță mai mare decât Urziceniul. Cunoscut și ca rezidență a lui Petru „Zonga” (strămoșul familiei Vetési), *Vada* are biserică atestată în dijele papale (1332–1334), împreună cu preotul satului, pe nume Iacob. Localitatea avea dreptul de a ține târg la în-

1334-ben) templomat említik, Jakab nevű papjával együtt. A település a 15. század elején vásártartó jogot is kap. A falut a 17. században több csapás éri. Az egyre gyakoribb török támadások a falut teljesen elpusztítják és később sem népesítik be újra. *Vada* elnéptelenedéséből Csanáros nyert, mivel szerepe felértékelődött.

Első írásos említésétől kezdve Csanáros a Károlyi család birtoka volt. A család a 13. század folyamán „Olcsvai család” néven szerepelt, nevüket csak egy évszázaddal később változtatták meg, amikor Nagykároly vált Szatmár megyei birtokaik központjává. A család tekintélye a középkor végén és a török időkben növekedett meg, 1609-ben bárói, majd 1702-ben grófi címet nyert. A 18. századtól a Károlyi grófok Szatmár vármegye legnagyobb birtokosaivá váltak és az ország legmagasabb méltóságai közé számítottak.

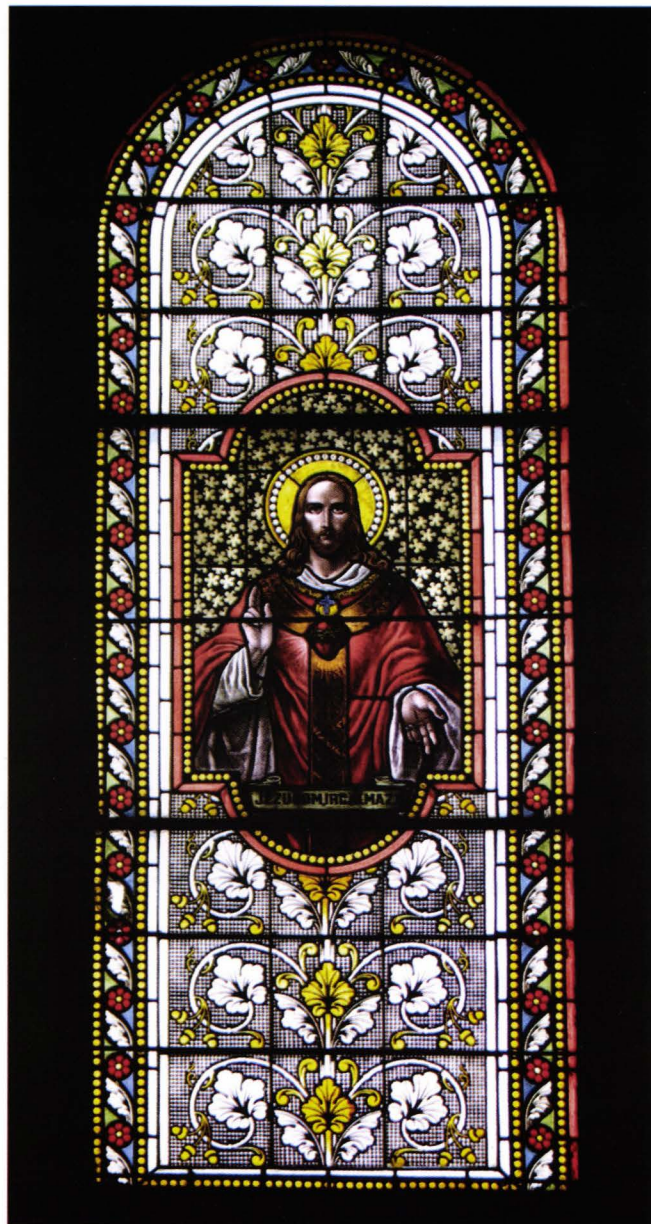
A II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc idején, a Károlyiak aktív részvétele ellenére, birtokaik, köztük Csanáros is áldozatául esett a szatmári várát ostromló seregeknek. Egy korabeli leírás szerint Csanárost a 18. század elején két-három család lakta. A vidék elnéptelenedése arra készítette a birtokos családot, hogy betelepítéssel oldja meg a kínzó munkáskéz hiányt. Így került sor a svábok betelepítésére. Az első betelepített családok 1712-ben érkeztek Csanárosra, majd újabb és újabb telepesek érkeztek az egész 18. század folyamán. 1730-ban már 84 sváb család lakott Csanároson.

earliest possessions, mentioned at the beginning of the 13th century were at Carei and *Vada*. The most important early achievement of the kindred was the foundation of a monastery, which took their name: Kaplony (Căpleni). The descendant families have taken over the names of their main possessions: Károlyi (of Carei), Vetési (of Vetiş), Csomaközi (of Ciumeşti), Bagosi (of Boghiş) and Vada (of Vada).

Vada has been a settlement of a greater importance than Urziceni throughout its existence, until the middle of the 17th century. It was known as the residence of the owner, during Peter “Zonga” (the ancestor of the Vetési family). Furthermore, the papal tithes (1332–1334) mentioned the parish church of *Vada*, and the name of priest Jacob. The settlement had the right to open a fair since the beginning of the 15th century. During the 17th century, the village suffered several damages, and the repeated Ottoman attacks destroyed the settlement, which would no longer be inhabited again. Urziceni took advantage from the destruction of *Vada*, increasing its importance.

Urziceni belonged to the Károlyi family starting from its earliest mention in historical sources. The family was known during the 13th century as the “Olcsvai family”,

Fereastră bisericii romano-catolice
A római katolikus templom ablaka
The window of the roman-catholic church

ceputul secolului al XV-lea. În secolul al XVII-lea, însă, satul are o soartă nefastă. Atacurile tot mai dese ale turcilor sfârșesc prin a distruge total așezarea, care nu se mai repopulează. De dispariția satului Vada a profitat însă Urziceniul, a cărui importanță a crescut treptat.

De la prima menționare documentară a satului Urziceni, acesta aparține familiei Károlyi. Cunoscuți în

Biserica romano-catolică din Urziceni
A csanálósi római katolikus templom
The roman-catholic church of Urziceni

A római katolikus felekezeti iskola 1723-tól működik Csanáloson. A templom és a parókia épülete csak később, 1725-ben épült fel. A régi iskoláról egy késői leírás maradt fenn, amely a két világháború között je-

changing their name later, to Károly, the residence of the domains in Satu Mare County (the town of Carei). The importance of the family grows over the next centuries as they came to own titles of baron (since 1609) and count (since 1702). Since the 18th century, the counts of Károlyi become the greatest landowners of the county, and they held the highest positions in the kingdom.

The properties of the Károlyi family, including Urziceni locality, were devastated during the revolt led by Francis Rakoczi II. Despite the involvement of the Károlyi family, the repeated military assaults of the fortress of Satu Mare caused severe destruction in the area. According to a description from that time, Urziceni village had two or three families at the beginning of the 18th century. Depopulation of the area required urgent actions from the owners, the most important being the colonization of the Schwabs. The first colonists arrived at Urziceni in 1712, followed by other stages of colonization extended throughout the 18th century. In 1730, there were already 84 families of Schwabs living in Urziceni.

The Roman-Catholic Confessional School functions since 1723. The church and the parish house of Urziceni were built a few year later, in 1725. A description of the old school, dating from the interwar period, emphasizes the desire of the new arrived Schwabs to learn. In 1777, the teacher was Andreas Pichmajer, who knew

Altarul principal al bisericii romano-catolice
A római katolikus templom főoltára
The main altar of the roman-catholic church

secolul al XIII-lea drept „familia Olcsvai”, aceștia își schimbă numele abia un veac mai târziu, când aveau un domeniu relativ important în comitatul Satu Mare. Importanța familiei crește considerabil pe parcursul veacurilor următoare, aceștia ajungând să obțină titlurile de baron (din 1609) și conte (din 1712). Începând cu secolul al XVIII-lea, conții din familia Károlyi devin „stăpânii absoluți” ai comitatului și unii dintre cei mai înalți demnitari ai țării.

În timpul revoltei conduse de Francisc Rákóczi II, în ciuda implicării familiei Károlyi, și proprietățile acesteia, printre care Urziceniul, au fost pustiite de incursiunile repetate ale armatelor care asaltau cetatea Satu Mare. După o descriere a epocii, în Urziceni mai locuiau, la începutul secolului al XVIII-lea, două-trei familii. Depopularea accentuată a zonei a determinat măsuri urgente ale familiei proprietare, cea mai importantă fiind colonizarea șvabilor. Primul val de coloniști ajunge în Urziceni în anul 1712, fiind urmat de alte etape de colonizare extinse pe parcursul întregului secol al XVIII-lea. În 1730, la Urziceni locuiau deja 84 de familii de șvabi.

Școala confesională romano-catolică funcționează din 1723. Cu toate acestea, construirea bisericii și constituirea parohiei Urziceni sunt evenimente puțin mai târzii, ce se desfășoară în anul 1725. Într-o descriere a școlii vechi, datând din perioada interbelică, se accen-

Interiorul bisericii romano-catolice
A római katolikus templom belseje
The interior of the roman-catholic church

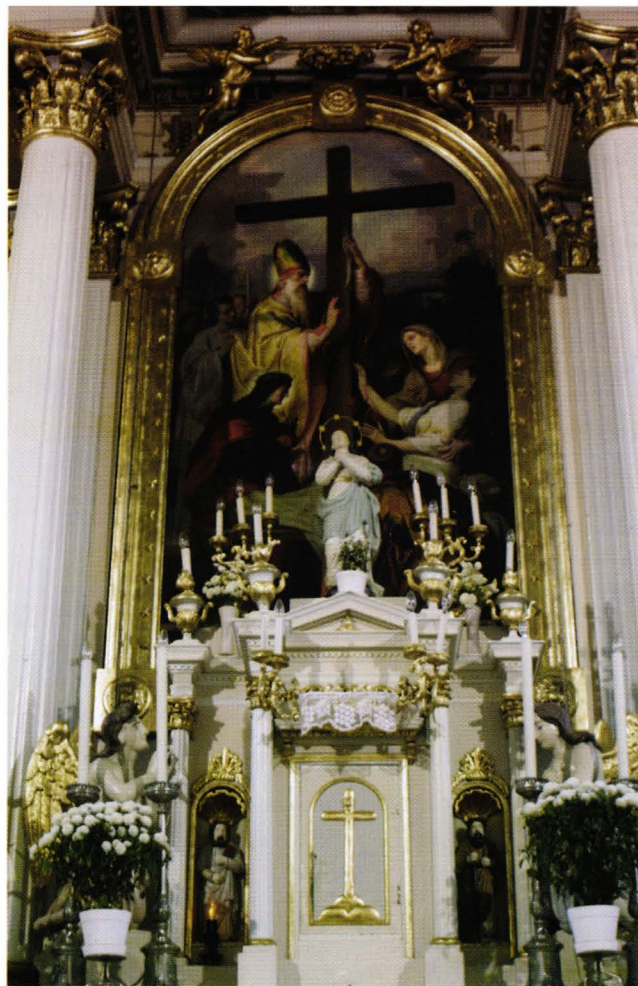
lent meg. 1777-ben a tanító Pichmajer András volt, aki nem kevesebb mint négy nyelvet ismert, így a németet, magyart, latint és szlávot. A gyerekek, főleg ősszel és tavasszal, a mezei munka miatt nem jártak rendszeresen iskolába. A falu lakói 1850-ben megvásárolnak egy szép házat a templom mellett, hogy ebben működjön tovább a felekezeti iskola. 1904-ben kibővítik az iskolát, így már három tanító működött itt két épületben. A két világháború között az egyik épületben, román tanítási nyelven, állami oktatást indítottak.

A jó termőtalaj és a bevándorlók hozzáértő gazdálkodása következtében Csanáros gyorsan fejlődött. Az 1800-as évekre a vármegye egyik legrendezettebb, legszebb és legvirágzóbb falvaként említették. Ebben a periódusban vált híressé a falu az itt működő ménesről.

at least four languages: German, Hungarian, Latin and Slavic. Children would not attend school as often as they should being busy with field work especially in spring and autumn. In 1850, villagers have bought a nice house near the church, designed to serve the Confessional School. In 1904, the school expanded, having already three teachers and two buildings. In the inter-war period, in one of the school buildings was founded the school of state in Romanian teaching language.

Urziceni became a prosperous village as a result of the good quality of the land and due to good management of colonists, during the 18th century. The locality was characterized a century later as one of the most tidy, beautiful and flourishing villages of the county. In this period, the village became famous for the horse farm that functioned here. The breeding of burden horses was the most significant, but they were also used for riding, even by the counts of Károlyi. In the year 1742, there were no fewer than 299 horses in the village. Nowadays, however, there is no horse-farm anymore.

With a majority of Schwab population, the village had suffered much at the end of the World War II, when ethnic Germans were deported to labor camps in the USSR. In January 1945, 247 Schwabs were forced to leave Urziceni. The German population decreased in the 1980s again, when the immigration to Germany

Pictura altarului principal „Descoperirea Sfintei Cruci”
A „Szent Kereszt megtalálása” főoltárkép
The painting of the main altar “The finding of the True Cross”

tuează dorința șvabilor nou-veniți de învățătură și, ca urmare, înființarea rapidă a primei școli din sat. În anul 1777, învățător era Andrei Pichmajer, care cunoștea nu mai puțin de patru limbi: germană, maghiară, latină și slavă. Ocupați fiind însă cu munca câmpului, copiii nu frecventează școala atât de des pe cât ar trebui, în special primăvara și toamna. În anul 1850, sătenii au achiziționat o casă frumoasă, lângă biserică, destinată adăpostirii școlii confesionale. În anul 1904, școala se extinde, având deja trei profesori și două clădiri. În perioada interbelică, într-una dintre clădiri se înființează școala de stat, cu predare în limba română.

Ajutat de calitatea bună a pământurilor agricole și de însușirea de buni gospodari a coloniștilor, Urziceniul devine un sat prosper, caracterizat în secolul al XIX-lea drept unul dintre cele mai ordonate, frumoase și înfloritoare sate ale comitatului. În perioada modernă, satul este renumit pentru crescătoria de cai care funcționa aici. Se creșteau în special cai de povară, însă aceștia erau folosiți și pentru călărie, chiar de către conții din familia Károlyi. În anul 1742, în sat existau nu mai puțin de 299 de cai. În zilele noastre însă această ocupație nu mai este practică.

Având o populație majoritar șvabească, satul a avut mult de suferit la sfârșitul celui de al doilea război mondial, când etnicii germani au fost deportați în lagărele de muncă din URSS. În ianuarie 1945, 247 de șvabi au

Biserica veche reprezentată pe altarul Sf. Florian
A régi templom a Szt. Flórián oltárképen
The old church on the St. Florian altar

Elsősorban igászlovakat tenyésztettek, 1742-ben nem kevesebb mint 299 lovat tartottak. Napjainkban a ménesből nem maradt meg semmi.

A település többségét adó sváb közösség sok megpróbáltatásnak volt kitéve a második világháborút követően. A német etnikumú lakosságot csoportosan szovjet munkatáborokba hurcolták, így 1945-ben Csanálosról 247 sváb lakost deportáltak. A német anyanyelvű lakosság száma az 1980-as években újra csökkenni kezdett, mivel ekkor indult meg a kivándorlás Németországba. A szomszédos falvakkal szemben innen lényegesen kevesebben távoztak. 1931-ben

started. The number of the emigrating Schwabs, though, was not so high as compared to surrounding villages. The Roman Catholic Bishop of Oradea, József Tempfli was born in Urziceni, in 1931. A stone plate in the church commemorates the bishop's baptism in the local church.

The Roman Catholic church "The Assumption of the Holy Cross". The first church built after the colonization of the village was consecrated in 1725, then, in 1751, it was extended. It burnt down, together with the parish house in 1832. The aspect of the old church is preserved on the altar painting dedicated to *St. Florian*. The old church had a semicircular sanctuary, and a single nave which was illuminated with semicircular windows. The first floor of the tower was fit with three windows that still exist today. The roof of the tower was rather simple. In addition to the protector of the firefighters and the old church, the paintings depict also the people participating at the extinguishing of the fire, dressed in specific clothes of the period. After the fire, the church was restored, and the tower was modified in 1877 by adding an octagonal level, where the clock was placed. The nave was extended in the 1930s. The altar made in classical style is the most spectacular piece in the interior of the church. The cornice of the upper part of the altar stands on four columns and pillars decorated with flutings and Corinthian capitals. In the center the IHS

Pictura altarului Sf. Florian
A Szt. Flórián oltárkép
The altar of St. Florian

fost siliți să părăsească Urziceniul. Numărul populației de origine germană a scăzut și în anii 1980, când a început migrația șvabilor spre Germania. Numărul acestora din urmă nu este însă atât de mare, comparativ cu satele din jur. La Urziceni s-a născut, în anul 1931, episcopul romano-catolic de Oradea, Tempfli József. În biserica din sat există o piatră comemorativă a botezului episcopului.

Biserica romano-catolică „Înălțarea Sf. Cruci”. Prima biserică construită după recolonizarea satului a fost sfințită în 1725, în 1751 a fost lărgită, dar în 1832 a ars împreună cu casa parohială. Despre aspectul vechii biserici avem informații din pictura dedicată *Sf. Florian*, în care este reprezentată și biserica arsă: a avut sanctuar semicircular, singura navă era luminată cu ferestre semicirculare, primul etaj al turnului cu coroană simplă era înzestrat cu trei ferestre, care există și azi. Pe lângă patronul pompierilor și biserica veche, sunt pictate și persoanele participante la stingerea incendiului, în vestimentația perioadei respective. După incendiu biserica a fost renovată, iar turnul a fost modificat în 1877, prin adăugarea unui etaj de plan octogonal, unde este situat ceasul. În anii 1930 și nava a fost lărgită. Din interiorul bisericii, altarul realizat în stil clasic este cel mai reușit. Cornișa din partea superioară a altarului este așezată pe patru coloane și pilaștri cu caneluri și cu capiteluri corintice, iar în

Csanáloson született Tempfli József nagyváradi római katolikus püspök, megkeresztelésének emlékére a templomban táblát állítottak.

A „*Szent Kereszt megtalálása*” római katolikus templom. A falu újraterlepítését követően, 1725-ben szentelték fel az első templomot, majd ezt 1751-ben bővítették. Az 1832-es tűzvészben a templom a parókiával együtt leégett. A régi templomról a *Szent Flórián* oltárképen látható egy ábrázolás: a félköríves szentélyű, egyhajós templom belsejét félkör alakú ablak világította meg. Egyszerű sisakkal fedett tornyán, a felső szinten oldalanként három ablak volt, ezek ma is megmaradtak. A tűz után az épületet helyreállították, a tornyot 1877-ben egy nyolcszögletes szinttel bővítették. Itt kapott helyet a toronyóra. A hajót 1930-ban bővítették. A belsejében a klasszicista stílusú főoltár érdemel figyelmet. A felépítést lezáró párkányt négy kannelurázott oszlop és féloszlop tartja, korinthuszi fejezettel, közepén felhő és sugarak között az IHS monogrammal. A párkány szélén két puttó Krisztus szenvedéseinek eszközeit tartja kezében. Az oltárkép a *Szent Kereszt megtalálását* ábrázolja: Jeruzsálem pátriárkája fölemeli a megtalált keresztfát, mellette Ilona császárné térdel, egy beteg pedig meggyógyul a kereszt érintésétől.

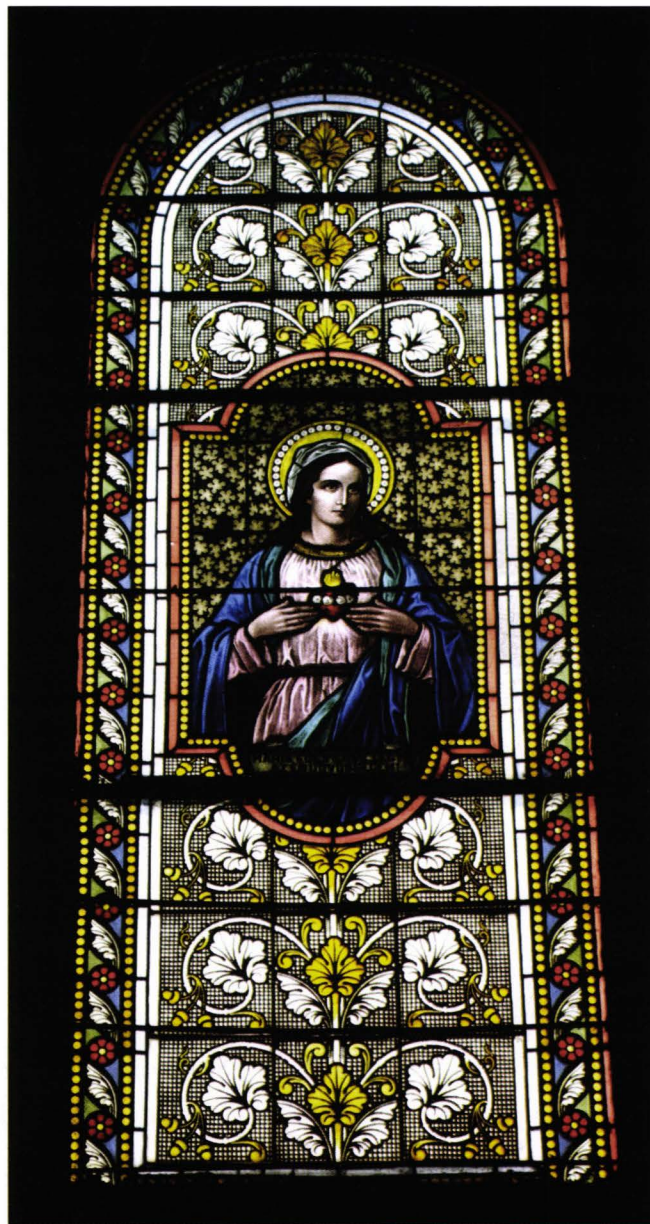
A „*Nepomuki Szent János*” római katolikus kápolnát fából emelték 1737-ben, de mintegy 50 év múlva téglából újjáépítették. Az építkezést 1777-ben fejezték

monogram is surrounded by representations of clouds and rays of light, while, on the two corners, two angels hold in their hands the tools of the passion of Christ. The altar painting depicts *The Finding of the Holy Cross*: the Patriarch of Jerusalem raises the found cross, the Empress Elena prays, and a sick person is healed after he touches the cross. On both sides of the tabernacle made in classic style two apostles and two praying angels are represented.

The *Roman-Catholic Chapel of "St. John Nepomuk"* was made of wood in 1737, but a half century later it was rebuilt of brick. The year when the construction ended, 1777, is engraved on a plate of white marble, situated on the main facade, above the entrance. Its shape resembles a small church, with a nave and a polygonal sanctuary. The decoration of the facade is simple, made only with prominent cornices. The door and the two windows are semicircular at the upper side. The altar is dedicated to St. John Nepomuk.

The cemetery of the village houses a recently made chapel with a small nave and a sanctuary ending with a semicircular apse. The entrance is made through a porch standing on huge columns. The lateral columns with rectangular section, make up the access way. The

Fereastră bisericii romano-catolice
A római katolikus templom ablaka
The window of the roman-catholic church

centru, înconjurată de reprezentări de nori și raze de lumină, este situată monograma IHS. În cele două colțuri, în mâinile celor doi îngerși se află uneltele patimilor. Pictura altarului reprezintă *Descoperirea Sfintei Cruci*: Patriarhul Ierusalimului ridică crucea regăsită, împărăteasa Elena se roagă, iar un bolnav este tămăduit după ce atinge crucea. Pe cele două părți ale tabernacolului realizat în stil clasic sunt reprezentați doi apostoli și doi îngeri rugându-se.

Capela romano-catolică „Sf. Ioan Nepomuk” a fost construită din lemn în anul 1737, însă nici o jumătate de veac mai târziu a fost refăcută din cărămidă. Anul încheierii construcției, 1777, este inscripționat pe o placă din marmură albă, situată pe fațada principală, deasupra ușii. Are forma unei biserici de mici dimensiuni, cu o navă și un sanctuar poligonal. Decorația fațadelor este simplă, realizată doar cu ajutorul cornișelor proeminente. Ușa și cele două ferestre sunt semicirculare în partea superioară. Altarul este dedicat Sf. Ioan Nepomuk.

Cimitirul satului Urziceni adăpostește o capelă construită mai recent, având o navă de mici dimensiuni și un sanctuar încheiat cu o absidă semicirculară. Intrarea se face printr-un portic sprijinit pe coloane supradimensionate, dintre care cele laterale, de secțiune rectangulară, formează cadrul căii de acces. Cele două coloane interioare sunt cilindrice. În par-

be, ezt örökíti meg a főbejárt fölött elhelyezett fehér márványtáblába vésett évszám. Az egyszerű hajó és a sokszögű szentély kisméretű templom benyomását kelti. Homlokzatának egyszerű díszítését a kiugró párkányzatok adják. Ajtaja és két ablaka félköríves. Oltárát Szent Nepomuknak ajánlották.

Csanáros temetőjében egy másik, újabb kápolna is épült. Kis méretű hajója félköríves szentéllyel zárul.

Capela Sf. Ioan Nepomuk
Nepomuki Szt. János kápolna
The chapel of St. John Nepomuk

two columns from the inside are cylindrical. At the upper part, the porch continues with a rectangular tower with one level, being fit with a window on each facade. Both the tower windows and the nave windows are semicircular at the upper part. The interior is simple, with the altar table made of marble. There is an icon above it representing *Jesus, the Good Pastor*. Along the main alley of the cemetery, are the stations of the *Pas-sion of Christ* are erected in the form of buildings, with semicircular upper part, with a niche for depositing the icons. The cemetery also houses the monument of de-portees, made of white and black marble.

The present territory of *Urziceni-Pădure* was covered by forests until the recent times. The trace of the forests is visible even now, but it was more obvious to people at the beginning of the 20th century, calling the territory of *Urziceni-Pădure* that “wherever you look, you can see but woods and forests”. When the Schwabs settled in *Urziceni*, they started an intensive agricultural work of the lands in the area, cutting down a part of the surrounding forest. After cutting the trees, habitation increased in the area and subsequently raised the village whose name preserves the original characteristic of the area: *Urziceni-Pădure* (the forest of *Urziceni*). The name appears for the first time in 1913, but the locality becomes independent in 1959. The number of inhabitants of the settlement was always low, but nowadays it

Capela din cimitir
A temető kápolna
The cemetery chapel

tea superioară, porticul se continuă printr-un turn rectangular cu un singur nivel, având câte o fereastră pe fiecare dintre fațade. Atât ferestrele turnului, cât și cele ale navei sunt semicirculare în partea superioară. Interiorul este simplu, cu masa de altar realizată din marmură. Deasupra acesteia există o icoană reprezentându-l pe *Isus, Păstorul cel Bun*. De-a lungul aleii principale a cimitirului sunt aliniate stațiile Calvariei, sub forma unor construcții semicirculare în partea superioară, cu o nișă pentru adăpostirea icoanelor. Tot în cimitir se găsește monumentul eroilor, realizat din marmură albă și neagră.

Actualul teritoriu al satului *Urziceni-Pădure* a fost, chiar și târziu în epoca modernă, în întregime acoperit de păduri. Această situație este vizibilă și acum, tot așa cum era evidentă și pentru oamenii de la începutul secolului al XX-lea, care afirmau că „ori încotro te întorci, păduri și păduri vezi pe orizont.” Odată cu stabilirea șvabilor la Urziceni, aceștia au început exploatarea agricolă masivă a pământurilor din zonă, defrișând astfel și o parte din pădurea înconjurătoare. Locurile care, după tăierea copacilor, au fost date în folosință agricolă au ajuns să fie locuite și să formeze satul al cărui nume păstrează caracteristica originală a pământului: *Urziceni-Pădure*. Denumirea este folosită pentru prima dată în anul 1913, dar localitatea devine de sine-stătătoare abia în anul 1959. Numărul locuito-

A bejárata előtti csarnokot masszív oszlopok tartják, ezek közül a két szélső szögletes a bejáratot keretezi. A két belső oszlop hengeres. Az oszlopcsarnok felfelé négyszögű, egyszintes toronyban folytatódik, min-

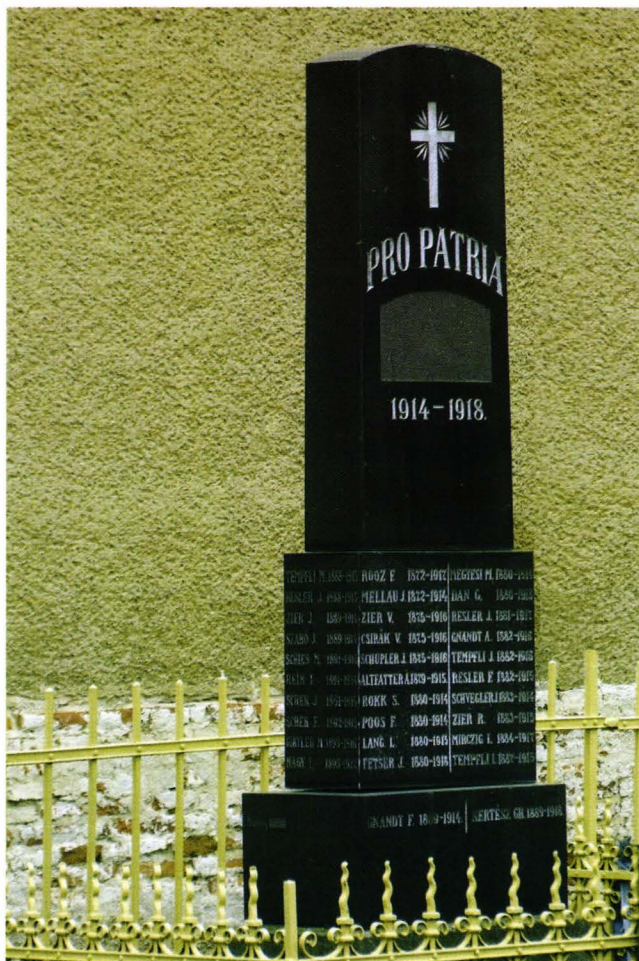

Monument funerar
Síremlék
Gravestone-monument

grows lower. The village came to number today only 213 people. The first school of Uziceni-Pădure started to function in 1928, with 48 pupils and one teacher. When the school opened its doors, over 50% of the population of the village was illiterate. Difficult living

Monumentul deportaților
A deportáltak emlékműve
The monument of the deportees

Monumentul celor căzuți în primul război mondial
I. világháborús áldozatok emlékműve
The monument of the victims of the World War I

rilor din Urziceni-Pădure a fost mereu scăzut, însă în zilele noastre această scădere se accentuează. Populația satului a ajuns să numere în momentul actual abia

den oldalán ablakkal. Mind a torony, mind a szentély ablakai félkörívesek. A belső egyszerű, az oltárasztal márványból készült. Fölötte *Jézus a jó pásztor* oltárkép látható. A temető főszékhelyén kálváriát állítottak fel, félkörívbe rendezett stációiban szentképtartó fülkék alakítottak ki. Szintén a temetőben helyezték el a fehér és fekete márványból készült, a háborús hősök tiszteletére emelt emlékművet.

Csanáloserdő területét még a késő újkorban is teljes egészében erdő borította. Ez ma is szembetűnik, de a 20. század elején ez még inkább nyilvánvaló volt, ekkor az emberek szerint ha Csanáloserdőn „bármerre fordulsz, erdőket látsz mindenhol.” A svábok Csanálosra településükkor a terület intenzív mezőgazdasági művelésébe kezdtek, ezért kivágták a környékbéli erdők egy részét is. Az erdőirtással szerzett szántóföldeken később házakat építettek, így lassan kialakult egy új település, amely nevében is megőrizte eredetét: Csanáloserdő. Az elnevezést már 1913-tól használják, de önálló településsé csak 1959-ben vált. Lakosságának száma mindig is alacsony volt, manapság még inkább csökken. Népessége napjainkban mindössze 213 fő. Csanáloserdő első iskolája 1928-ban indult 48 diákkal és egy tanítóval. Az elemi oktatás megindításakor a falu lakosságának fele analfabéta volt. Az írástudatlanság felszámolása számos nehézségbe ütközött: a gyerekek nem jártak rendszeresen iskolába, amely maga is súlyos gondokkal

conditions marked the attempt of teaching: children would not attend the school, and the lack of teaching materials and specialized staff consisted a great problem, too. The church of Urziceni-Pădure was built in the 1970s and it is used both by the Greek Catholic and Roman Catholic cult. It has one nave, and the sanctuary ends with a semicircular apse introduced by a transverse vault. The main entrance is through the rectangular tower, provided with clock, and integrated into the nave, fit with an embattled decoration on both levels. The *Holy Virgin* is depicted on the small-sized porch preceding the entrance. The inside arrangement is rather unusual, reflecting the mixed use of the church: the wooden iconostasis, with three wings is specific to the Greek-Catholic cult, while the preceding altar table is used at the Roman Catholic mass. The building and the furnishing of the church was supported by the neighboring parishes. Therefore, the church keeps two older and precious statues, representing the *Holy Virgin* and *Jesus Christ*. The bell was made in 1981.

Monument funerar
Síremlék
Gravestone-monument

213 persoane. Prima școală începe să funcționeze la Uziceni-Pădure în anul 1928, cu 48 de elevi și un singur profesor. În momentul în care școala își deschide porțile, peste 50% din populația satului Uziceni-Pădure era analfabetă. Condițiile grele de trai și-au pus amprenta și asupra încercărilor de alfabetizare: copiii nu frecventau școala, care la rândul ei se luptă cu mari greutăți, din lipsa materialului didactic și a cadrelor specializate. *Biserica din Uziceni-Pădure*, construită în anii 1970, este folosită în comun de cultul greco-catolic și romano-catolic. Are o singură navă, iar sanctuarul se încheie printr-o absidă semicirculară, introdusă de un decroș. Intrarea principală se realizează prin turnul rectangular cu ceas, integrat în navă, prevăzut la cele două niveluri cu un decor crenelat. Pe porticul de mici dimensiuni care precedă intrarea este reprezentată *Sf. Fecioară*. Aranjamentul interior este neobișnuit, reflectând folosirea mixtă a bisericii: iconostasul din lemn, decorat, cu trei aripi, specific cultului greco-catolic este precedat de o masă de altar utilizată în cadrul liturghiei romano-catolice. Ridicarea și dotarea edificiului a fost posibilă prin contribuția altor parohii sătești, îndeosebi cele învecinate. Din acest motiv, în biserică se păstrează două statuete mai vechi, valoroase, reprezentându-i pe *Sf. Fecioară* și pe *Isus Hristos*. Clopotul a fost realizat în anul 1981.

Biserica din Uziceni-Pădure
A csanáloserdői templom
The church of Uziceni-Pădure

küzdött, egyrészt a taneszközök, másrészt a képezített pedagógusok hiánya miatt. *Csanáloserdő templomát* 1970-ben építették és közösen használja a görög és a római katolikus egyház. A templom egyhajós, szentélye leválasztott félköríves apszisban zárul. Főbejárata

ETHNOGRAPHIC VALUES

The prosperity of the Schwab villages lies in hard work and straight morality, as well as in the rules established by inheritance. The traditional Schwab society operated on the principle of primogeniture. The heir of the

Urziceni – Vedere aeriană
Csanálos – Légifotó
Urziceni – Aerial view

VALORI ETNOGRAFICE

La baza prosperității satelor svăbești stă o muncă asiduă și o morală severă, dar și obiceiurile legate de moștenire. Societatea tradițională șvabească funcționa după principiul primogeniturii. Unicul moștenitor al averii familiei era primul, indiferent de numărul copiilor. De proveniență occidentală, această tradiție conferă societății șvabești un specific aparte. Frații mai mici erau deseori siliți să se pună în serviciul moștenitorului, lucrând chiar ca zilieri. Deși persistă o perioadă îndelungată, acest obicei se pierde până în zilele noastre. Moșia și bunurile părintești, astfel, nu sunt împărțite între descendenți, ele revenind în totalitate copilului celui mai vârstnic, chiar dacă este vorba de o fată. Singurul moștenitor are însă și responsabilități. Trebuie să-și întrețină părinții bătrâni, care au totuși grijă de partea lor din gospodărie, până când sunt apti de muncă. Grajdurile și animalele, chiar și podul casei împreună cu pivnița sunt împărțite în două, între copilul cel mare, ajuns la maturitate, și părinți. Nici ceilalți copii nu părăsesc însă casa cu mâinile goale. Tuturor le este asigurată educația, care se îndreaptă în primul rând înspre însușirea unui meșteșug.

În obiceiurile șvabilor sătmăreni se resimte foarte puternic apartenența la biserica romano-catolică. Din-

a négyszögű, órával ellátott torony aljában nyílik. Ez egyébként a hajó részét is képezi. A torony két szintjét csipkézett díszítés választja el. A bejárat előtti kis méretű oszlopcsarnokot *Szűz Mária* képe díszíti. A belső tér kiképzése meglehetősen szokatlan, tükrözi a templom közös használatát: a görög katolikus rítusban használt háromszárnyas fa ikonosztáz előtt a római katolikus liturgiában használt oltárasztal áll. A templom megépítését és felszerelését a szomszédos települések plébániái támogatták, ezért kegytárgyai között két régi, értékesebb *Szűz Mária* illetve *Jézus Krisztus* szobor is található. Harangját 1981-ben öntötték.

NÉPRAJZI ÉRTÉKEK

A sváb falvak gazdagságának alapja a munka és a szigorú erkölcs, valamint az ősi örökösödési jogszokások. Ez a hagyományos sváb családban az elsőszülött kizárólagos öröklési jogát jelentette. Akárhány gyermek is volt a családban, a földet és a szülők javait az elsőszülött örökölte, még ha lány volt is. Ez a nyugatról származó szokás sajátos jelleget adott a sváb közösségeknek. A kisebb testvéreknek gyakran napszámosként kellett dolgozniuk fivérük gazdaságában. Ez a hagyomány, bár hosszú ideig fennmaradt, napjainkra már eltűnőben van. Ezek szerint tehát a gazda halálakor nem osztot-

family wealth was exclusively the elder son, regardless of the number of children. This tradition of Western origin makes the particularities of the Schwab society. The younger brothers were often forced to serve the heir even as day-labourers. This custom was lost until modern times, although it had persisted quite a long period. The domain, the parental assets are not shared among descendants, but the oldest child would inherit everything, even if it were to be a girl. The single inheritor had also responsibilities. He/she must support his/her old parents, and the latter still take care of their part of the household until they are able to. The stables and the animals, even the attic of the house and the cellar are divided between the oldest, mature child and his parents. Nor the other children leave the house empty-handed. Everyone is provided education, which focused primarily on acquiring a skill.

The Schwabs of Satu Mare kept strong connection with the Roman Catholic Church, therefore a significant number of the traditions are linked to this cult. The custom of the palm tree in the Palm Sunday is linked to the religious feast, too. Palm Sunday, or the Sunday before Easter is the feast of Jesus' entry into Jerusalem. Consecrating the palm in the Palm Sunday was a widespread custom since the early centuries of Christianity. In our area, the palm would be replaced by catkins, due to climatic conditions. At Urziceni,

Palmier confecționat pentru
Duminica Floriilor
Virágvasárnapí pálma
The palm, made at
Palm Sunday

Altar provizoriu ridicat pentru procesiune
Ideiglenes körmeneti oltár
Provisional altar for procession

tre obiceiurile practicate și în zilele noastre cele mai multe se leagă de acest cult. *Obiceiul palmierului* din Duminica Floriilor, duminica dinaintea de Paște, este legat de sărbătoarea Intrării lui Isus în Ierusalim. Încă din secolele timpurii ale creștinătății, sfințirea palmierului de Florii era un obicei extrem de răspândit. În zona noastră, datorită condițiilor climatice, palmierul este înlocuit de mâțîșor. În tradițiile zilei de Florii la Urziceni apare atât palmierul, cât și mâțîșorul. Pregătirile pentru sărbătoare încep cu mai multe zile înainte. Adunarea mâțîșorului cade în sarcina clopotarului. Palmierul este confecționat de către părinți pentru copiii mici, de grădiniță. În pregătirea palmierului, care are loc de obicei sâmbăta, participă ambii părinți. Bărbații (tatăl sau bunicul) din familie confecționează schele-

ták föl a birtokot az örökösök között, hanem mindent az elsőszülött kapott. Az örökséggel azonban felelősség is járt: az örökösnek kellett eltartania az idős szülőket. Azért ameddig erejük engedte, a szülők is saját gazdagságot vittek ugyanazon portán belül: saját disznóóllal, tyúkketreccel, tehennel, még a padlás és a pince is kétfelé osztódott a gyermek és szülők között. A többi gyermek sem távozott üres kézzel a szülői háztól, valamennyit tanították (itt úgy mondják, „kielégítik”), főként kézműves mesterségekre.

A szatmári svábok szokásrendszerében a római katolikus egyházzal való szoros kapcsolat dominál. A Csanáloson élő szokások legtöbbször a valláshoz kötődik. A *virágvasárnapi pálmázás* a húsvét előtti vasárnaphoz, Jézus jeruzsálemi bevonulásának emlékünnepéhez kötődik. Az ünnep tiszteletére már a kereszténység korai századaiban pálmát szenteltek. Vidékünk éghajlati viszonyai miatt a pálmát a barka helyettesíti, de Csanálos virágvasárnapi szokásrendjében sajátos módon mind a barka mind a pálma megjelenik. Az előkészületek már az ünnep előtti napokban megkezdődnek. A barkaágak begyűjtése a harangozó feladata. A pálmát a szülők készítik óvodás korú gyermekeik számára, elkészítése nem kis feladat, mindkét szülő részt vesz benne, általában szombatira időzítik. A család férfi tagja elkészíti a pálma vázát, mely orsó alakú és kisebb-nagyobb darabokra vágott, 50 cm-es drótra fűzött bodzavessző

however, both the palm and the catkins are present in the tradition of this day. Preparations for the celebration begin several days before. Collecting the catkins is the responsibility of the bell ringer. The palm is made by parents for their younger children, of kindergarten age. Both parents participate at the making of the palm trees, which usually takes place on Saturday. The men (father or grandfather) of the family make the framework of the palm tree from small pieces (approximately 7-8 cm) of elderberry twig, strunged on a wire about a half meter long. Palms may have three or four such branches, each of them decorated with elder tree branches of the size of those stringed, but mounted perpendicularly on them. The wires are “dressed up” in elder tree flowers, and are modeled like a spindle, tied at both ends. The bottom part of the wire wears the handle and the top has a little cross attached to it, made as well from elder tree branches. Decorating the palm tree is a duty of the mother. The handle is decorated with box tree branches of about 15 cm long, and the top holds a paper flower and paper ribbons hanging down to the handle. Each palm is unique, although it often happens that a palm (or its structure) serves all children in the family. The main participants in this tradition are kindergarten children. They hold the palm branches in their arms while accompanying the priest on his way from the parish to the church,

Altar provizoriu ridicat pentru procesiune
Ideiglenes körmeneti oltár
Provisional altar for procession

Casă tradițională șvăbească
Hagyományos sváb ház
Traditional Schwab House

tul palmierului, din bucăți mici (aproximativ 7-8 cm) de creangă de soc, înșirate pe fire de sârmă de circa o jumătate de metru. Palmierul poate să aibă trei sau patru astfel de ramuri, fiecare dintre ele ornamentate cu crengi de soc de dimensiunea celor înșirate, însă montate perpendicular pe acestea. Firele de sârmă „îmbrăcate” în soc sunt modelate sub forma unui fus și legate la ambele capete, la cel inferior fiind atașat mânerul, iar la cel superior o mică cruce, realizată tot din crengi de soc. Împodobirea palmierului este sarcina mamei. Mânerul este ornamentat cu crengi de cimișir de o lungime de circa 15 cm, iar în vârf este așezată o floare din hârtie, de la care pornesc până la mâner panglici tot din hârtie. Fiecare palmier este unic, deși se întâmplă deseori ca un palmier (structura acestuia) să servească tuturor copiilor din familie. Cei care participă direct la acest obicei sunt copiii de vârstă grădiniței. Înainte de slujba din Duminica Floriilor, aceștia îl însoțesc pe preot, cu palmierul în brațe, în drumul său de la parohie la biserică. Preotul sfințește palmierii și crengile de mâțișor, pregătite pe o masă. Slujba este urmată de o procesiune, în care copiii cu palmieri în brațe urmează imediat în spatele preotului. După sărbătoare, palmierul este învelit și depozitat în pod, urmând să fie refolosit în următorii ani. În trecut, acesta era așezat pe stiva de lemne din curte, unde rămânea până la Înviere. Palmierul nu se arunca nici atunci când se știa că nu va fi

darabokból áll. A pálmának lehet három vagy négy ága, mindegyikre szabályos közönként keresztbefűzött bodzavessző darabok kerülnek. Az orsó formában szembefordított és meghajlított vesszőket mindkét végükön szoroson összekötik. A pálma alsó részéhez nyelet, felső végéhez ugyancsak bodzából készült keresztet erősítenek, díszítése az anya feladata. Nyelet kb. 15 cm-es bukszus-ágakkal díszítik, tetejére papírvirág kerül, melynek tövétől papírszalagok futnak le egészen a nyélig. Mindegyik pálma más, annak ellenére, hogy egy-egy pálma (váz) a család akár valamennyi gyerektagját kiszolgálja. A szokás résztvevői óvodás korú gyerekek. A virágvasárnapi misére, kezükben a pálmákkal ők kísérik a papot a templomhoz, ahol ő a pálmákat a szentelésre előkészített, asztalra helyezett barkaágakkal együtt megszenteli. A szentmisét körmenet követi, amelyben a pálmákat vivő gyermekeknek fontos helye van, pontosan a pap mögött. Az ünnepet követően a pálmát becsomagolják és a padlásra viszik, a következő években újra feldíszítik. Korábban feltámadásig a sájtliboglya (apróra vágott fa) tetejére rakták. A pálmát akkor sem dobják ki, ha már bizonyosan nem használják többet, ilyenkor elégetik, mivel a szentelt tárgy kidobása súlyos bűnnek számít, míg tűzbe vetése mágikus védelmet nyújt a ház lakói számára.

Egy másik jellegzetes sváb szokás a *vájbusli*. Ugyancsak az egyházi kalendáriumhoz kötődik, augusztus

to the Flower Sunday mass. The priest consecrates the palms and the catkins branches that were laid on a table. The mass is followed by a procession, in which children with the palms in their arms walk right behind the priest. When the celebration ends, the palm is wrapped up and stored in the attic, in order to be reused the next years. In the past, the palm was laid on the stack of wood in the yard until the Resurrection. The palm was not thrown to waste even if it was not to be used any more. Since throwing a sacred object was a big sin, people would prefer to burn the palms, turning the ritual into a symbol of protection of the home residents.

Vájbusli. Another specific Schwab custom related to the church calendar takes place on the day of the Assumption of the Holy Virgin (15th of August). An old woman from Urziceni remembers this tradition as follows: “Take a large cabbage leaf, collect all kinds of wild flowers, especially those small, yellow ones, and a thorn; this is *vájbusli*. [...] This is made by parents to their children, in the honor of the Virgin, [...] the priest consecrates it in the church and then we bring it home, I think we still have it in the attic, under the eaves. [...] I do not know why this was made, it was the custom. [...] Everybody makes a *vájbusli* for each child. Once many children had it, but few take it (to church) today.” Another old woman would say that the

Case din Urziceni
Csanálosi házak
Houses in Urziceni

refolosit. Deoarece aruncarea unui obiect sfințit este un mare păcat, se prefera arderea palmierului, ritual care căpăta valențe magice de protecție a locuitorilor casei.

Un alt obicei specific șvăbesc, numit *Vájbusli*, legat la rândul său de calendarul bisericesc, se desfășoară de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului (15 august). O bătrână din Urziceni își amintește această tradiție în felul următor: „Luăm o frunză mare de varză, adunăm tot felul de flori de câmp, mai ales florile acelea galbene și mici, și un spin; acesta este vájbusli. [...] Este făcut de părinți pentru copii, în cinstea Mariei, [...] preotul îl sfințește în biserică și apoi îl aducem acasă, cred că și noi îl avem încă în pod, sub streășină. [...] Nu știu de ce se făcea, asta era obiceiul. [...] Toată lumea face câte un vájbusli pentru fiecare copil. Cândva mulți copii îl aveau, astăzi puțini mai merg (la biserică) cu el.” O altă bătrână povestește că vájbusli era așezat nu sub streășină, ci în pat. În ambele cazuri se poate distinge aceeași funcție de protecție ca și cea a palmierului.

Arhitectura tradițională. O tradiție veche șvăbească, adusă chiar din patria strămoșească, se păstrează încă la Urziceni. Aproape fiecare casă, mai veche sau mai nouă, are un nume. Numele de casă își are originea în numele de familie ale primilor coloniști, formate la rândul lor din prenume, din porecle sau din meseria proprietarului. Fiecare se termină cu litera „-z”, care indică, în dialectul șvăbesc, cazul genitiv. Câteva exemple:

15-én, Nagyboldogasszony ünnepén zajlik. Egy idős csanálasi nő a következőképpen emlékszik a szokásra: „Abból áll, hogy veszünk egy nagy káposztalevelet, a háttárról szedünk mindenféle virágot, ilyen kis sárga virágokat és egy töviskét (szamárkóró), ebből áll a vájbusli. Mária tiszteletére készítik, a szülők a gyermeknek, [...] a pap a templomba megszenteli, és akkor hazahozzuk, még talán nekünk mindig van az ereszbe téve, a padon az ereszbe van téve. [...] Nem tudom miért csinálták, ez volt a szokás. [...] Mindenki a saját gyermekének megcsinálja, ahány gyereke annyi vájbusli. Valamikor sokaknak volt, de ma már nem sok gyerek visz.” Egy másik adatközlő szerint a vájbuslit nem az ereszbe, hanem az ágyba teszik, mindkét esetben a pálmához hasonló mágikus védelmi funkció érvényesül.

Népi építészet. A lakóházakhoz kapcsolódóan sajátos, még az őshazából hozott hagyomány őrződött meg a mai napig Csanáloson. Valamennyi régebbi és sok újabb építésű háznak neve van. A háznevek többnyire az első telepesek családneveiből származtathatók, de akadnak személynévből, gúnynévből vagy akár a háztulajdonos foglalkozásából keletkezett háznevek is, valamennyi z-re végződik, mely hang a sváb nyelvújításban a birtokrag. Néhány példa: Mártíz, Lucez, Szekez, Csizmaszez, Cáherendrészez, stb. A háznevek nem csupán a passzív tudást bővítik, hanem a családnévnél sokkal erősebb megkülönböztető funkciójuk van. A

vájbusli was not placed under the eaves, but in bed. In both cases the role of protection can be distinguished, as in the case of the Flower Sunday palms.

The houses. An old tradition of the Schwabs is still preserved in Urziceni. Almost every house, either old or new, has a name. The name of the house has its origins in the family name of the first settlers, consisting of the first name, nickname or of the owner's job. Each name ends with the letter "z", which indicates the genitive case in the Schwab language. A few examples: Mártíz, Lucez, Sekez, Csizmasez, Cáherendrésez etc. The name of the house is not just a relic of the Schwab tradition, but they hold a stronger power of distinguishing and identifying than the family name itself. Because there are few family names used in the village, people are distinguished by the name of the house they live in. There are situations even, when a person is not known by his/her name among villagers, but after the house.

In terms of architecture, Urziceni is no longer a homogeneous village. Only few houses preserve their traditional form, dating from the end of the 19th century. The houses have been modified and some of them were rebuilt, according to the owners' preferences and fashion of the time. The most interesting part of the houses left unmodified, is the façade which merges the simple traditional architecture with the

Case din Urziceni
Csanálosi házak
Houses in Urziceni

Mártíz, Lucez, Sekez, Csizmasez, Cáherendrésez etc. Numele de case nu reprezintă doar o relicvă a tradițiilor șvăbești, ci au un rol de distingere și identificare mai importantă decât numele de familie. Pentru că există foarte puține nume de familie în sat, persoanele sunt distinse după numele casei în care trăiesc. Sunt cazuri în care numele de familie al unei anumite persoane nici nu este cunoscut de către consăteni.

Peisaj cu viile din Urziceni
Táj a csanálói szőlőssel
Landscape with the vineyard of Urziceni

Din punct de vedere al arhitecturii, Urziceniul nu mai este un sat unitar. Doar câteva case își păstrează forma tradițională specifică, de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Casele au fost modificate, refăcute în anumite cazuri, după gustul proprietarilor și după actualele mode. Partea cea mai interesantă a caselor nemodificate este fațada, în care se împletesc gusturile țărănești cu cele burgheze. Dacă prin structură și divizarea spațiului de

reneteg ugyanazon családnevű személyt a háznevek alapján különböztetik meg. Olykor az adott személy vagy család „hivatalos” vezetéknevét nem is ismerik.

Csanáros építészeti szempontból ma már nem mutat egységes képet. Változatlan formában már csak néhány ház maradt meg a 19. század végéről. A több mint száz éves házakat tulajdonosaik ízlésük és a különböző korok adta lehetőségek szerint bővítették, esetenként átépítették. Az eredeti formában megmaradt lakóházak utcai homlokzata talán a legérdekesebb épületrész, mivel ebben a paraszti és a polgári ízlésvilág összefonódása figyelhető meg. Amíg az épület szerkezetében, tereiben hagyományos parasztháznak tekinthető, addig az utca felé forduló oromfala eklektikus, sőt több esetben szecessziós díszítést kap. Ám a külső átépítések, bővítések elsősorban éppen a homlokzatot és a tetőszerkezet megfeleltethető részeit érintették. A ház teljes hossza mentén futó tornác utcafronthoz közelebb eső részét sokan beépítették, további lakóteret nyerve. A változtatás nyeregvetős szerkezet kontyvetőre való átalakítását vont maga után, aminek éppen a homlokzatdíszek estek áldozatul.

A házak az utcára merőleges tengelyben az utcafrontra épültek, földrajzi tájolás szerint a telek északi oldala mentén (a telek jobb oldalán) húzódtak hosszan, a kert (dél) felé oszlopos tornáccal. Az újabb házak építésével ez a rendszer már nem általános érvényű, nem

one specific to the bourgeois. By its structure and division of space, the Schwab house is a country house, but by its eclectic style of the façade, sometimes decorated with secession elements, it has an urban aspect. The recent changes have touched the façade and the structure of the roof. The part of the porch facing the street was originally built along the whole length of

Șură tradițională
Hagyományos csűr
Traditional barn

locuit casa șvăbească este o casă țărănească, fațada, prin stilul său eclectic, uneori ornamentat cu elemente secession, reprezintă gustul urban. Modificările mai târzii au vizat tocmai fațada și structura acoperișului. Partea dinspre stradă a târnațului, care inițial era construită pe toată lungimea casei, a fost zidită, pentru a se câștiga mai mult spațiu destinat locuirii. Ca urmare directă a acestei schimbări, acoperișul în două ape a fost înlocuit de unul în patru ape, iar fațada ornamentată a dispărut.

Casele au fost construite cu fațada spre stradă, perpendiculare pe aceasta, și prevăzute cu târnaț pe toată lungimea. Clădirea de locuit este ridicată în colțul spre stradă al terenului (în partea dreaptă), fără a mai fi precedată de grădinile cu flori sau verdeață, obișnuite în alte sate din zonă. Casele construite mai târziu nu păstrează atât de strict vechea tradiție, fiind din ce în ce mai numeroase cele construite în partea stângă a curții. Casele șvăbești sunt destinate adăpostirii a două familii. Camerele dinspre stradă (mereu două, una mai mică – Stubekamer – și una mai mare) aparțin tinerilor și copiilor lor, iar camerele din spate îi adăpostesc pe cei vârstnici. Intrarea în casă este poziționată pe târnațul lung sprijinit pe stâlpi din lemn, ornamentați la capete prin traforare. Talpa acestora este deseori fixată într-un cadru din fontă. O altă ușă accesibilă tot dinspre târnațul lung adăpostește camera, precedată de un mic antreu cu scară dublă care duce spre pivniță și spre

ritka a telek bal oldalán fekvő ház sem. A sváb lakóház jellegzetessége, hogy két család számára épül. Az utcai szobák (mindig kettő, egy kisebb – Stubekamer – és egy nagyobb) a fiatal páré és gyermekeiké, a hátsó szobák pedig az idős nagyszülőké. A házba az épület mentén hosszan végignyúló oszlopos tornácról lépünk be. Az oszlopok fából készülnek, fejezetként fűrészelt díszítéssel. Lábatatuk gyakran szépen tagozott öntöttvas kehely. A tornácon tovább haladva találjuk a kamrát. Ennek előtere kisebbfajta „lépcsőház”, innen indul a padlásfölgjáró és a pincelejáró. Az épület ezen része alatt található a dongaboltozattal fedett, téglából rakott pince, amely bor és zöldségek tárolására épült, döngölt földpadlóval. Az épület végében van az istálló, külön a lovaknak, külön a teheneknek, a két részt gyakran fallal választják el. Az istálló teréből hasítják ki a nyári konyhát is. A lakóház falai kő vagy téglalapon vályogból vagy vegyesen, vályogból és égetett téglából rakottak, az utcai díszes homlokzat azonban általában teljes egészében téglából készül. Az egykori nádfedést már mindenütt cserépre cserélték. Az istálló mindig a lakóház folytatásaként, annak hátsó végén, vele közös fedél alatt található. A ház mellett látható a kiskert virágokkal, veteményel, gyümölcsfákkal, szőlővel, elkerített baromfiudvarral. A ház mögött vagy a kert végében áll az ún. ólas kukoricagóré. A lábakon álló, szilárd faszerkezettel kötött építmény alsó, elkerített és

the house, in order to gain a larger living area. As a result of this change, the two sided roof was replaced by the four sided roof and the decorated façade disappeared. The houses were built with the façade facing the street and sitting perpendicularly on it, and with a full length porch.

The house was built in the corner with the street, on the right part of the plot, without flower gardens or verdure before it as used in other villages of the area. Recently built houses, though does not observe the old tradition: more and more houses are built in the left side of the yard. The Schwab houses are designed to accommodate two families. The rooms facing the street (always two, a smaller one – Stubekamer – and a larger one) belong to the young and their children, and the back-rooms are taken by the old ones. The entrance in the house is situated on the long porch standing on wood piles, decorated at both ends by fret-sawing. Their foot is often set on the porch in a cast iron frame. Another door opening from the porch belongs to the pantry and it is preceded by a small vestibule with a double ladder leading to the cellar and to the attic. The cellar is situated under the pantry and is made of bricks; the floor is made of beaten earth and it is used for storing wine, vegetables and fruits. The stable is situated at the end of the building and it often comprises two separate rooms, one for horses, and one for

Șuri din Urziceni
Csanálosi csűrök
The barns of Urziceni

pod. Pivnița situată sub cămară este realizată din cărămizi, cu podea din pământ bătut și este destinată depozitării vinului, a legumelor și a fructelor. La capătul clădirii se află grajdul, format deseori din două încăperi separate, una destinată adăpostirii cailor, cealaltă vacilor. Din spațiul grajdului este desprinsă și bucătăria de vară. Casele sunt construite de regulă pe o fundație din piatră sau cărămidă, cu elevația realizată din văioage sau văioage și cărămidă care alternează (de ex. un rând din cărămidă, două din văioage). Fațada ornamentată este în general construită exclusiv din cărămidă. Aco-perișurile din trestie au fost înlocuite cu cele din țigla. Lângă casă există o grădină cu flori, mici culturi de legume, pomi, vie și ograda pentru păsări.

Șura *șvābească* din zona Sătmăruului are dimensiuni foarte mari pe scara arhitecturii țărănești, creând impresia de monumentalitate. Ea se încadrează din punct de vedere tipologic în categoria șurilor pătrate sau de tip hangar. Este așezată mereu în capătul curții, la limita ogorului și a semănăturilor. Asemenea casei de locuit, șura este construită pe o fundație din piatră sau cărămidă, cu pereți din văioage sau văioage și cărămidă. În multe cazuri, pereții laterali pornesc dintr-o structură mai groasă, zidită din cărămidă. Acești pereți au doar un metru, un metru și jumătate înălțime, cu streșina aproape atingând pământul. Șurile au și ele fațada ornamentată, în același stil cu cea a casei. Parte organică a

falazott részébe disznóól került. Ennek a típusnak több előnye is van, az állatok ürüléke a deszkapadlón át el tud folyni, s a trágya az ól alól könnyen összegyűjthető. Másrészt egyetlen szem kukorica sem vész kárba, mivel a malacok azonnal elfogyasztják ami leesik a góréból.

A szatmári svábok gazdaságaiban épített *csűrök* monumentális hatásúak a népi építészet léptékeiben. A négyzetes vagy csarnokcsűr típusba sorolható csűrök mindig az udvar végébe kerülnek, mintegy lezárva azt. Mögötte már a telkek szerves részét képező szántók és a veteményes kert húzódik. A csűr falazata a lakóházakhoz hasonlóan kő vagy téglalapozáson téglából vagy vályogból készül, de gyakori, hogy a kétféle falazó elemből váltakozó sorokat raknak. Több helyütt fordul elő, hogy a hosszanti oldalfalak egy szélesebb, téglából való lábazati részről indulnak. Ezek a falak amúgy mindössze egy-másfél méter magasak, az ereszt szinte éri a földet. A házakhoz hasonlóan díszes oromzattal épültek. Az oromzat szerves részét képezi a díszesen faragott, hatalmas, szénásszekér befogadására is alkalmas kapu. A csűr másik felén ugyanolyan méretű kapu van, melyet azonban nem díszítettek. Sok esetben a csűrromzatok is áldozatul estek a renoválásoknak, melyeket követően lényegesen leegyszerűsödtek. A csűr a sváb paraszti gazdálkodás racionalitásának megtestesülése. Már a 14-15 m széles, csarnokszerű épület mérete is megdöbbentő az először erre járó számára. Többszö-

cows. The summer kitchen is separated from the stable with a wall. The house is built on a foundation of stone or brick, with the structure made of clay brick or of alternating clay-brick and brick (eg. a row of brick, two of clay bricks). The decorated façade is usually made of brick only. Cane roofs were replaced with tile. Near the house there is a flower garden, small crops of vegetables, trees, vineyard and the poultry yard.

The typical *Schwab barn* in the Satu Mare area is comprised in the category of square barns or the hangar type, of very large dimensions in the scale of the traditional architecture. The barn is always to be found at the end of the yard, at the limit with the garden. Resembling the living house, it is built on a foundation of stone or brick, with the walls made of clay brick or clay brick and brick. In many cases, side walls start from a thick structure, built of brick. These walls are only 1 or 1,5 m high, with the eaves almost reaching the ground. The barns also have a decorated façade like the house. The huge gate is an organic part of the façade. It allowed even the hay cart to enter. Opposite this gate there was another of the same dimensions, but lacking in decorations. Nowadays, the barns have been restored or modified losing from their picturesque appearance. The recently built barns have no longer the shapes of the old ones that were specific to the end of the 19th century. The barn embodies the reasoning of

Instalație de moară
A malmot hájtó gép
The mill engine

fațadei, poarta uriașă permite trecerea unui car cu fân. În partea opusă există încă o ușă de dimensiuni identice, însă neornamentată. În vremurile noastre, șurile au fost și ele renovate sau modificate și și-au pierdut mult din pitorescul de odinioară. Cele construite ulterior nu mai au forma șurilor vechi, specific sfârșitului secolului al XIX-lea. Șura întruchipează raționalitatea gospodăriei țărănești specific șvabilor. Este impresionantă în primul rând prin dimensiuni, prin lățimea de peste 14-15 m, care uluiește din prima clipă. Are mai multe funcții, cea mai importantă fiind aceea de depozitare a produselor. Spațiul interior este divizat, cu ajutorul pilonilor, în mai multe celule de 4-4,5 m lățime. Celulele sunt numite tradițional „sertare”, iar mărimea gospodăriilor era judecată după numărul sertarelor din șură. Șura cu mai multe sertare, cinci, sau chiar șase, era simbolul bogăției, pentru că numai gazda care avea ce păstra construia o șură atât de mare. În sertare erau depozitate grâul, porumbul, alte tipuri de cereale, dar și unelte, scule și mai târziu unelte motorizate, mașinile folosite în agricultură. Mai rămânea însă loc suficient pentru depozitarea materialelor de construcții, a lemnului de foc, sau a trestiei. În timpul războaielor mondiale, în șuri erau cazate trupe. Pentru păstrarea cartofilor și a legumelor, deseori se construia sub șură o mică pivniță, în care erau păstrate și butoaiele cu vin.

rös rendeltetése közül elsőként a különböző termények tárolása említendő. A belső tér a tartószerkezet kialakítását követve cellákra oszlik, egynek-egynek a szélessége úgy négy-négy és fél méter. Ezeket a cellákat fióknak nevezik, a portákat pedig aszerint tartják számon, hogy hány fiókos csűr áll rajtuk. A nagyobb, öt-, netán hatfiókos csűr a gazdagság jele volt, hiszen csak az épített ilyen, akinek volt is mit tárolnia benne. A paraszti gazdaságok felszámolódásával a csűrök ezen funkciója jobbra megszűnt. A fiókba főként a gabona, a kukorica kerül, de itt tárolták a földműveléshez szükséges eszközöket, később a gépeket is. Jut hely esetenként egyéb terményeknek vagy a tűzifának, az építkezéshez szükséges anyagoknak, nádnak, de a háborúk során az átvonuló katonákat is itt szállásolták be, lovaikkal együtt. A zöldségek és burgonya elhelyezésére a legtöbb helyen kisebb pincét építenek a csűr padlója alá, ide kerülnek a boroshordók is.

the traditional Schwab household. It is impressive in size and in width (over 14–15 m). It serves many purposes, the most important being the storage of products. The interior is divided by pillars in several cells of 4-4,5 m in width. These cells are traditionally called “drawers”, and the size of the household was told by the number of the drawers in the barn. The barn with 5 or even 6 drawers symbolized wealth, because only who had what to store would make such a large barn. People would store wheat, maize and other cereals, as well as tools and, recently, modern-day tillage used in agriculture. There was still enough room for the storage of building materials, fire wood, and cane. During the world wars, the barns would accommodate troops of the army. A small cellar was built under the barn in order to preserve potatoes and vegetables, and even barrels of wine.

Tocilar
Köszörús
Grinder

Bibliografie – Irodalom – References

Bitte Andrea, *A virágvasárnapi pálmázás Csanáloson (Obiceiul palmierului din Duminica Floriilor la Urziceni)*, kézirat (manuscris).

Borovszky Samu (coord.), *Szatmár vármegye (Comitatul Satu Mare)*, Budapest, [1910].

Bura László, *Csanálos (Urziceni)*, Csíkszereda, 2002.

Engel Pál, *Magyarország világi archontológiája 1301–1447. Középkori Magyar genealógia (Arhontologia laică a Ungariei 1301–1457. Genealogia Ungariei medievale)*, CDROM, Budapest, 2001.

Károlyi László, *A nagy-károlyi gróf Károlyi család összes jószágainak birtoklási története (Istoria moșilor familiei Károlyi)*, vol. I–II, Budapest, 1911.

Károlyi Tibor (coord.), *A nagy-károlyi gróf Károlyi család oklevéltára 1253–1707 (Diplomele familiei Károlyi 1253–1707)*, vol. I–V, Budapest, 1882–1897.

Maksai Ferenc, *Középkori Szatmár megye, (Comitatul Satu Mare în evul mediu)*, Budapest, 1940.

Merli Rezső, *Harminckét település története (Istoria a treizeci și două de localități)*, Otthonom Szatmár megye 16, Szatmárnémeti, 2002.

Németh Péter, *A középkori Szatmár megye települései a XV. század elejéig (Așezările comitatului medieval Satu Mare până la începutul secolului al XV-lea)*, Nyiregyháza, 2008.

János Németi, *Repertoriul arheologic al zonei Careiului (Nagykároly vidékének régészeti repertórium)*, București, 1999.

Szirmay Antal, *Szatmár vármegye fekvése és polgári esmérete (Descrierea comitatului Satu Mare)*, I–II, Buda, 1809–1810.

Szőcs Péter Levente (coord), *Arhitectura ecleziastică din Satu Mare. Szatmár egyházi építészete. Ecclesiastical Architecture of Satu Mare*, Satu Mare, 2007.

Zoia Maxim, *Neo-Eneoliticul din Transilvania. Date arheologice și matematico-statistice (A rézkor Erdélyben. Régészeti és statisztikai adatok)*, Bibliotheca Musei Napocensis, XIX, Cluj Napoca, 1999.

Muzeul Județean Satu Mare este o instituție publică de cultură susținută de Consiliul Județean Satu Mare

A Szatmár Megyei Múzeum a Szatmár Megyei Tanács által fenntartott kulturális közintézmény

The County Museum of Satu Mare is a public institution of culture, sustained by the County Council of Satu Mare

Tipărit la tipografia „Informația Zilei” Satu Mare, tel.: 0261-768457

